

Λέων Διάκονος, Ἱστορία

Βλ. C. B. Hase (ed.), *Leonis Diaconi, Historiae libri decem* [CSHB], Bonnae 1828, V, σ. 84.24-92.7

Πρβλ. Καρπόζηλος, *Βυζαντινοί Ιστορικοί και χρονογράφοι*, τ. Β', σ. 509-525 (κείμε.-σχόλ.)

ΕΠΙΒΟΥΛΗ ΤΟΥ ΤΖΙΜΙΣΚΗ ΚΑΤΑ ΤΟΥ ΦΩΚΑ, ΣΥΜΠΡΑΓΤΟΥΣΗΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΘΕΟΦΑΝΟΥΣ. ΑΝΑΙΡΕΣΙΣ ΤΟΥ ΦΩΚΑ ΝΙΚΗΦΟΡΟΥ

P. 52 ζ'. Τούτοις τοῖς λόγοις μετελθοῦσα τὸν αὐτοκράτορα καὶ,

HISTORIAE V. 6.

85

ὡς τὸ εἶκος, καταγοητεύουσα (εὐνοίαν γὰρ ὑπὲρ τὸ προσῆκον A. C. 969
 παρείχεν αὐτῇ, ἐκτόπως τῆς ὥρας ταύτης ἠτιώμενος), ἀνέπει- I. N. 7
 σεν εἰσκαλέσαι τὸν Ἰωάννην, καὶ θῦλλον ὑπαντῆσαι πρὸς τὸ Βυ-
 ζάντιον. ὃ δὲ πρὸς τὴν βασιλεύουσαν εἰσιλάσας καὶ τῷ βασιλεῖ
 5 παραστάς, ἐπέπερ ἐπισκήψεις ἐδέξατο τοῖς βασιλεῖσις ὁσημέραι
 φοιτῶν, τότε μὲν ἐφ' ἐστίας εὐθὺς ἀπηλλάττετο· μετέπειτα δὲ
 παρὰ τὴν βασιλειον αὐλὴν οὐ διελίμπανεν ἀνιών. ἄτε δὲ θερ-Fol. 295 v.
 μουργός τις ἀνὴρ πεφυκὼς, καὶ τολμήσας εἰ καὶ τις ἄλλος, καὶ
 πράγμασιν ἐπιχειρεῖν ἄλλοκότοις παραβολώτατος, ἐξεῦρε μεχα-
 10 ρήν, ὥστε διὰ τινων ἀφανῶν εἰσόδων πρὸς τῆς Ἀγούστης ἐτοι-
 μασθεισῶν ὑποδύεσθαι τε καὶ εἰς λόγους ταύτη συνέρχεσθαι, καὶ B
 τὴν τοῦ αὐτοκράτορος Νικηφόρου τῶν ἀνακτόρων μελιτῆσαι
 καθαιρεσιν. ἐντεῦθεν ἄνδρας ῥωμαλέους καὶ νεανικοὺς τὰ πολέ-
 15 μια ἐκ διαλειμμάτων πρὸς αὐτὸν ἐξέλεμπε, οὓς ὑποδεχομένη
 ἐν οἰκίσκῳ σκοταίῳ παρ' αὐτῇ παρεφύλαττεν. ἐπεὶ δὲ πόνον ἢ
 τούτων ἐπὶ κακῶν συλλαβοῦσα συμφωνία καὶ δεινὴν ἀδικίαν ὠδί-
 20 νασα, τὴν πονηρὰν τεκεῖν ἀνομίαν ἠπέεγετο, συνελθόντες αὐθις
 ἀλλήλοις κατὰ τὸ σύνθηδες, τὸν αὐτοκράτορα Νικηφόρον τῆς ἀρ-
 χῆς κατασπᾶσαι διέγνωσαν. ἐκεῖθεν ἐφ' ἐστίας ὁ Ἰωάννης ἀπαλ-
 20 λαγείς, Μιχαὴλ τε, τὸν καλούμενον Βούρτζην, καὶ Λέοντα τὸν
 Πεδιάσιμον εἰσκαλέσας καὶ τὸ δωμάτιον κλείσας, τὴν τοῦ αὐτο- C
 κράτορος Νικηφόρου μετ' αὐτῶν ἰσκιωρεῖτο ἀναίρεισιν. μὴν
 ἐφειστήκει τότε Δεκέμβριος, δεκάτην ἐλαύνων ἡμέραν. λέγεται

- A. M. 6478 δὲ κατὰ τὴν ἐσπέραν παρὰ τὸν καιρὸν τῆς ὑμνωδίας κληρικὸν τι-
 Ind. 13 να τῆς βασιλείου αὐτῆς λιβελλον ἀναδοῦναι τῷ βασιλεῖ, ἐν ᾧ
 ταῦτα ἐγγράπτο· „γνωστὸν ἔστι σοι, βασιλεῦ, ὡς ὄλεθρός σοι
 ταύτῃ τῇ νυκτὶ ἐπικαττύεται χαλεπός. ὅτι δὲ ἀληθῆ ταῦτα, ἢ
 γυναικωνίτις ἱρεννηθήτω, ἐν ᾗ ἄνδρες ἔνοπλοι καταληφθήσον- 5
 ται, οἱ τὴν σὴν μέλλοντες αὐτουργῆσαι σφαγὴν.” τὸν γοῦν λί-
 βελλον ὁ βασιλεὺς ἀναγνοὺς, Μιχαὴλ τῷ τοῦ κοιτῶνος κατάρ-
 χοντι ἱρενναν ἀκριβῆ τῶν ἀνδρῶν ποιῆσαι παρεκελεύσατο· ὁ δὲ,
 εἴτε τὴν Ἀγούσταν καταιδεσθεῖς, εἴτε μελλήσει χρησάμενος, ἢ
 καὶ θεοβλαβεία παρενεχθεῖς, παρήκε τὸ δωμάτιον, ἐν ᾧ τὸ τῶν 10
 φόνων τῶν ἀνδρῶν καθῆστο στίφος, ἀνεξερεύνητον. ἤδη δὲ τῆς
 νυκτὸς ἐπελθούσης, κατὰ τὸ εἰθισμένον ἢ βασιλὶς πρὸς τὸν αὐ-
 τοκράτορα εἰσφοιτήσασα, λόγους διῆκει περὶ τῶν ἐκ Μυσίας νεω-
 στὶ ἀφειγμένων νυμφῶν, ὅτι, „ἄπειμι τὰ πρὸς θεραπείαν αὐτῶν
 ἐπισκήψασα, ἔπειτα δὲ φοιτήσω πρὸς σέ· ἀλλ’ ἠνεωγμένος ὁ κοι- 15
 P. 53 τωνίσκος ἔστι, καὶ μὴ κλεισθήτω τὰ νῦν· παλινοστήσασα γὰρ
 ἐγὼ τοῦτον κλείσω λοιπόν.” ταῦτα προσειποῦσα ἐκεῖθεν ἐξῆκει. ὁ
 δὲ βασιλεὺς δι’ ὅλης μὲν τῆς φυλακῆς τῆς νυκτὸς τὰς συνίθεις
 εὐχὰς ἀνέπεμπε τῷ Θεῷ, καὶ τῇ μελέτῃ τῶν θείων γραφῶν διε-
 σχόλαζεν. ἐπεὶ δὲ τὸν ἕπνον ἢ φύσις ἀπήκει, πρὸ τῶν σεπτῶν 20
 εἰκόνων τῆς τε θεανδρικῆς τοῦ Χριστοῦ μορφῆς, καὶ τῆς Θεο-
 μήτορος, καὶ τοῦ Θεοῦ προδρόμου καὶ κήρυκος, παρὰ τὸ παρ-
 δάλειον δίδυμος καὶ τὸν κοκκοβαφῆ πῖλον, ἐπ’ ἐδάφους διανε-
 παύετο.

ζ'. Οἱ δὲ πρὸς τῆς Λύγούστης ὑποδεχθέντες ὑπηρέται τοῦ Α. C. 969
 Ἰωάννου, τοῦ δωματίου ξιφῆρεις ἐκπηδήσαντες, τὴν ἐκείνου ἀφι- I. N. 7
 ξιν προσεδέχοντο, περὶ τὰ ὑπαιθρα τῶν βασιλείων ὑπερώων κα- Fol. 296 r.
 B
 τασκοπούμενοι, πέμπτην τῆς νυκτὸς ὥραν ὁ γνώμων ἤδη κατε-
 5 πηγγέλλετο· θριμεία δὲ τις βορέου αὔρα τὸ τοῦ ἀέρος ἐπέιχε κα-
 τάστημα, καὶ χιῶν ἔχειτο πολλή· καὶ ὁ Ἰωάννης ἀφίκετο μετὰ
 τῶν συνωμοτῶν, ἐπὶ λέμβου τὸν αἰγιαλὸν παραπλέων, καὶ τῆς
 ἡπείρου προσεπιβαίνων, ἵνα ὁ λίθινος λέων τὸν ταῦρον ζωγρεῖ
 (Βουκολέοντα τὸν τόπον κέκληκεν ἢ συνήθεια)· ὃς τοῖς ἄνωθεν
 10 ἐπὶ τῶν ὑπαιθρων προκίπτουσαν ὑπηρέταις συρίττων ἐπεγινώσκε-
 το. τοιοῦτον γὰρ τοῖς παλαμναίοις ἐδίδοτο σύνθημα. κόφρινον
 οὖν καλωδίρις ἐξηρημένον χαλάσαντες ἄνωθεν, καθ' ἕνα τοὺς C
 συνωμότας πρότερον ἅπαντας ἀνιμήσαντο, ἔπειτα δὲ καὶ τὸν
 Ἰωάννην αὐτόν. ἀνελθόντες οὖν παρὰ πᾶσαν ἀνθρωπίνην ὑπό-
 15 τοιαν, καὶ τὰ ξίφη γυμνώσαντες, εἰς τὸν βασιλικὸν εἰσελαίνουσι
 θάλαμον, καὶ τὴν κλίνην κατεληφότες, καὶ ταύτην εὐρόντις κε-
 νὴν καὶ μῆτινα ἐν αὐτῇ διαναπαυόμενον, ἐπεπήγισαν ἀπὸ τοῦ
 δέους, καὶ κατακρημνίζειν αὐτοὺς ἐπειρῶντο πρὸς θάλασσαν.
 ἀλλ' ἀνδράριόν τι τῶν ἐκ τῆς γυναικωνίτιδος ἰταμῶν, αὐτῶν
 20 ἠγησάμενον, ὑποδεικνύει τὸν βασιλέα καθεύδοντα, ὃν κύκλω
 περιστάντις ἔνυττον τοῖς ποσὶν ἐναλλόμενοι. δυνπισθέντα δὲ
 τοῦτον καὶ τὴν κεφαλὴν ἐπ' ἀγκῶνος ἐρείσαντα, ξίφει βιαίως D
 παλεῖ Λέων ὁ Βαλάντης ὀνομαζόμενος. ὁ δὲ περιαλήσας τῷ

- A. M. 6478 τραύματι (μέχρι τῆς ὀφρύος καὶ τῆς βλεφαρίδος τὸ ξίφος καθέ-
 Ind. 13 κητο, ἀπαράξαν μὲν τὸ ὄστον, μὴ πληῖξαν δὲ τὸν ἐγκέφαλον),
 „Θεοτόκε, βοήθει,” ἐκέκραγε γεγωνοτέρα φωνῇ· ἐξήρῳτο δὲ παν-
 ταχόθεν τῷ αἵματι καὶ κατεφοινίσσετο. ὁ δὲ Ἰωάννης, ἐπὶ τῆς
 βασιλικῆς καθίσας στρωμνῆς, ἐλκύειν ὡς αὐτὸν τὸν βασιλῆα πα- 5
 ρεκελεύσατο. ὃν ἐλκυσθέντα, δκλάζοντά τε καὶ ἐπὶ τὸ ἔδαφος
 διαδρόνοντα (οὐδὲ γὰρ οἶός τε ἦν ἐπὶ γόνυ ἀνίστασθαι, καταβλη-
 P. 54 θείσης αὐτῷ τῆς γιγαντώδους ἰσχύος τῆ τοῦ ξίφους πληγῆ), ἀνη-
 ρώτα τοῦτον μετὰ ἀπειλῶν, καὶ, „λέγε μοι, ἀγνωμονέστατε σὺ
 καὶ βύσκανε τύρανε, οὐ δι' ἑμοῦ τῆς Ῥωμαϊκῆς ἡγεμονίας ἐπέ- 10
 βης, καὶ τὴν τοσαύτην δυναστείαν ἀνείληφας; πῶς οὖν, τῆς
 τοιαύτης ἀλογήσας εὐεργεσίας, καὶ φθόνῳ καὶ μανίᾳ οἰσθηλα-
 τηθεὶς, τῆς τῶν στρατευμάτων καθαιρήσειν ἀρχῆς τὸν σὸν ἐνερ-
 γέτην ἐμὲ οὐκ ἐνάρκησας; ἀλλὰ κατ' ἀγροὺς σχολάζειν διαφῆκας
 μετὰ τῶν γεωργῶν, ὥσει τινα ἄτιμον μετανύστην, ἄνδρα γεν- 15
 ναῖον οὕτω, καὶ νεανικὸν ὑπὲρ σέ· ὃν τὰ τῶν ἐναντίων φρίττει
 στρατόπεδα, καὶ οὗ τῶν χειρῶν οὐκ ἔστιν ὅστις σε ῥύσεται νῦν.
 εἰπέ τοίνυν, εἴ τίς σοι πρὸς ταῦτα δικαιολογίας ἀντιλογία ὑπο-
 λλείπεται.”
- Fol. 296 v. ἦ. Ὁ δὲ βασιλεὺς, λειποθυμῶν ἤδη καὶ μὴ ἔχων τὸν αὐτῷ 20
 Βέπαμύγοντα, τὴν Θεοτόκον ἐκάλεε ἐπίκουρον. Ἰωάννης δὲ τὸν
 πάγωνά τουτον δραξάμενος ἀνηλεῶς ἔτιλλε, καὶ οἱ συνωμόται
 ταῖς λαβαῖς τῶν ξιφῶν τὰς αὐτοῦ σιαγόνους ὡμῶς καὶ ἀφιλαν-

θρώπως ἔνυττον, ὡς διασαλεῦσαι τε τοὺς ὀδόντας καὶ παρακι- A. C. 969
 νῆσαι αὐτοὺς τοῦ φατνώματος. ἐπεὶ δὲ προσκορεῖς ἦσαν τοῦτον I. N. 7
 ποιηλατούμενοι, κατὰ τῶν στέρνων ὁ Ἰωάννης παλεῖ ποδὶ, τό
 τε ξίφος ἀνατείνας κατὰ μέσον διήλασε τοῦ κρανίου, πλήττειν
 5 τὸν ἄνδρα καὶ τοῖς ἄλλοις ἐγκελευσάμενος. οἱ δὲ κατεσπάδιζον
 τοῦτον ἀηλεῶς, καὶ τινεσὶ ἀκουσίῳ τὸ μετάφρενον αὐτοῦ πλήξας C
 διαμπερὲς ἐπὶ τὰ στέρνα διήλασε. τὸ δὲ τοιοῦτον ὄπλον σιδήρειον
 ἐπίμηκες πέφυκεν, ἐρωδιῶ ῥάμφει προσεικὸς ἀτεχνῶς· παρὰ
 τοσοῦτον δὲ διαλλάττει τοῦ ῥάμφους κατὰ τὸν σχηματισμὸν, παρ'
 10 ὅσον ἐκείνο μὲν ἰδυτενὲς ἢ φύσις ἐκλήρωσε τῷ πτηνῷ, τὸ δὲ εἰς
 καμπὴν ἤρεμα μετρίαν ἐκτείνεται, ὀξεῖαν ἐπιεκῶς προβαλλόμε-
 νον τὴν ἀκμὴν. τοιαύτην μὲν δὴ Νικηφόρος ὁ αὐτοκράτωρ τὴν
 τοῦ βίου εὔρε καταστροφὴν, πάντα μὲν τὸν τῆς ζωῆς χρόνον πεν-
 τήχοντα καὶ ἑπτὰ ἔτη διαβιοῦς, ἔξ δὲ καὶ μόνους ἐνιαυτοὺς πρὸς
 15 μησὶ τέσσαυσι τὴν τῆς βασιλείας ἰθύναν ἀρχὴν· ἀνὴρ ἀνδρεία καὶ
 σώματος ῥώμῃ πᾶσαν ἀδελφίτως ὑπερβαίνων τὴν κατ' αὐτὸν γε- D
 νεῶν, ἐμπειρότατός τε καὶ δραστηκώτατος τὰ πολέμια, καὶ πρὸς
 πᾶσαν ἰδέαν πόνων ἀνένδοτος, καὶ σώματος ἀμελιχτος καὶ ἀκο-
 λύκεντος ἰθοναῖς· μεγαλόφρων τε καὶ μεγαλοφνῆς τὰ πολιτικά,
 20 ἐννομώτατα δικάζων, καὶ νομοθετῶν ἀσφαλῶς, καὶ μηδενὸς τῶν
 ἐν τούτοις κατατριβέντων ἠττώμενος· ἐν δὲ ταῖς εὐχαῖς καὶ ταῖς
 πυννύχοις πρὸς Θεὸν στάσειν ἄκιμπτός τε καὶ ἀδαμάντινος,
 ἀμετεώριστος ἐν ταῖς ὑμνωδίαις τὸν νοῦν συντηρῶν, καὶ πρὸς
 τὰ μάλιστα μηδόλως ῥεμβόμενος. ἐλάττωμα δὲ τοῦτο προσῆπτον P. 55
 25 οἱ πολλοὶ τῷ ἀνδρὶ, ὅτι τε ἀπαρεγγελητον ἐβούλετο πρὸς ἀπάν-

Δ. Μ. 6478 των συντηρεῖσθαι τὴν ἀρετὴν, καὶ μὴ παραχαράττεσθαι τὴν τοῦ
 Ind. 13 δικαίου ἀκρίβειαν. διὸ καὶ ἀπαραίτητος ἦν εἰς τὴν τούτων ἐκ-
 δίκησιν, καὶ τοῖς ὀλισθαίνουσιν ἀδυσώπητος καὶ φορτικός ἐδό-
 κει, καὶ ἐπαχθῆς τοῖς ἀδιόφορον ἀντλεῖν τὸν βίον ἐθέλουσιν.
 ἐγὼ δὲ φημι, ὡς εἰ μὴ τις κατὰ ῥοὴν φερομένοις τοῖς πράγμασι 5
 βάσκανος νιμεσῆσασα τύχη τὸν ἄνδρα τοῦτον ταχὺ τοῦ βίου ἀπή-
 γαγε, μεγίστην ἂν ἢ τῶν Ῥωμαίων ἡγεμονία καὶ οἷαν οὐκ ἄλλοτε
 εὐκλείαν ἀπηνέγκατο. ἀλλὰ γὰρ ἡ πρόνοια, τὰ σκληρὰ καὶ ὑπερ-
 Βαυχα τῶν ἀνθρώπων ἀποστιγνοῦσα φρονήματα, κολούει τε καὶ
 Fol. 297 r. περιστέλλει καὶ εἰς τὸ μηδὲν συνωθεῖ, οἷς οἶδεν ἀνεφίκοις κρι- 10
 μαισι πρὸς τὸ συμφέρον τὸ τοῦ βίου πορθμεῖον ἐθύνουσα.

θ'. Ὁ δὲ γε Ἰωάννης, ἐπεὶ τὸ τοιοῦτον θεοστιγῆς καὶ ἀνό-
 σιον μῦθος εἰργάσατο, ἐπὶ τὸν λαμπρὸν οἶκον τῆς βασιλικῆς
 ἐστίας παρελθὼν (Χρυσοτρίκλιον τὸν δόμιον κατονομάζουσι),
 τό τε πέδιλον τὸ ἐρυθρὸν τοῖς ποσὶν ἐνηρμόσατο, καὶ παρὰ 15
 τὸν θρόνον κεκάθικε τὸν βασιλικὸν, καὶ περὶ τῶν κοινῶν πρα-
 γμάτων ἐφρόντιζεν, ὅπως τούτων ἐγκρατής τε γένοιτο, καὶ μή-
 τις αὐτῷ διαστασίῳ τῶν ἐξ αἵματος προσηκόντων τῷ αὐτο-
 Κράτορι. οἱ δὲ τοῦ Νικηφόρου ὑπασπισταί, ὑπέποτε τὴν ἀναλ-
 ρισιν τούτου ἐνωτισθέντες, ὥρμησαν ἐπαιῦναι αὐτῷ, ἐποτο- 20
 πάζοντες, ἐν τοῖς ζῶσιν ἔτι περιεῖναι τὸν ἄνδρα, καὶ τὰς σιδη-
 ρείας πύλας παντὶ σθένει ἀναμοχλεύειν ἐπειρῶντο. ἀλλὰ ὁ Ἰωάν-
 νης τὴν κεφαλὴν ἐνεχθῆναι τοῦ Νικηφόρου ἐνεκελεύσατο, καὶ

ταύτην ὑποδειχθῆναι διὰ τρυμαλιῦς τοῖς ἐκείνου σωματοφύλαξι. A. C. 969
 παριελθὼν δέ τις, Ἀτζυποθεόδωρος καλούμενος, ἐξέτεμέ τε τὴν I. N. 7
 κεφαλὴν, καὶ τοῖς στασιάζουσιν ὑπεδείκνυεν. οἱ δέ, τὸ ἀλλό-
 κοτον καὶ ἄπιστον ἀθρήσαντες θάμα, τὰ τε ξίφη τῶν χειρῶν
 5 μεθῆκαν, καὶ παλινοῦσαν ἦσαν, καὶ τὸν Ἰωάννην αὐτοκράτορα
 Ῥωμαίων ὁμοφώνως ἐκήρυττον. ὁ δὲ τοῦ Νικηφόρου νεκρὸς κατὰ D
 τὸ ὑπαιθρον ἐπὶ τῆς χιόνος πανημέριος ἔκειτο· ἐνδεκάτη ἦν τοῦ
 Δεκιμβρίου μηνὸς ἡμέρα, σαββάτω· ὃν πρὸς ἐσπέραν βαθεῖαν
 τῆ ὄσῃ παραπεμφθῆναι ὁ Ἰωάννης προσέταξε. Θήκη οὖν σχε-
 10 διασθείση ξυλίνῃ ὡς ἔτυχε περιστελλαντες, μέσον τῶν νυκτιῶν
 λαθραίως εἰς τὸν θεῖον τῶν Ἀποστόλων σηκὸν ἐξεκόμισαν, καὶ
 κατὰ τὸ ἥρωον, ἐνθα τὸ τοῦ θεῖου καὶ αἰοδίμου Κωνσταντίνου
 σῶμα κατάκειται, ἐν μιᾷ τῶν βασιλικῶν σορῶν ἐκήδυσαν. ἀλλὰ
 γὰρ οὐκ ἐπενύσταζεν ἡ δίκη τῆ μισαιφονία τῶν ἀλαστέρων ἐκείνων
 15 ἀνδρῶν, μετῆλθε δὲ πάντας ποινηλατοῦσα μετέπειτα, καὶ δη- P. 56
 μινθέντες, κατὰ τὰ ἴσχυα πενητεύσαντες, κακοὶ κακῶς τοῦ
 ζῆν ἀπηλλάγησαν, ὅσοι τῆς ἐκείνου σφαγῆς αὐτόχειρες ἐξεγένοντο.
 ἀλλ' ἀποχρώντως γὰρ εἰρησθαί μοι δοκεῖ περὶ τῶν πεπραγμένων
 τοῦ αὐτοκράτορι Νικηφόρῳ, καὶ τῆς αὐτοῦ βιοτῆς καὶ καταστρο-
 20 φῆς. τὸ δὲ πέρα τοῦ μετρίου κατατρέβειν τὸν λόγον καὶ κατα-
 τείνειν ἐκεῖ, πολυπραγμόνων ἡγοῦμαι τὸ πάθος καὶ τῆς γραφῆς
 ὑπερβαίνοντων τὸ πλῆσιμον, οἷς μηδὲ τὸ τυχὸν παρεῖται ἀνεξε- B
 ρεύητον. δέον οὖν εἶναι μοι δοκεῖ, ταύτην τὴν περὶ ἐκείνου

A. M. 6478 καὶ τῶν αὐτῷ πραχθέντων διήγησιν περιστελλαντα, καὶ περὶ
 Ind. 13
 A. C. 969 τῶν τῷ Ἰωάννῃ πραχθέντων, ὅς κατ' ἐπίκλησιν Τζιμισκῆς ἐκα-
 I. N. 7 λείτο (τοῦτο δὲ τὸ τῆς Ἀρμενίων διαλέκτου πρόσρημα ὄν, εἰς
 Fol. 297 v. τὴν Ἑλλάδα μεθερμηνευόμενον μουζακλιζην δηλοῖ· βραχύτατος
 γὰρ τὴν ἡλικίαν τελῶν ἐπωνυμίαν ταύτην ἐκτήσατο), κατὰ τὸ 5
 ἐνὸν ἐξεπεῖν, ὡς ἂν μὴ λήθῃς βυθοῖς παραβρῦν ἔργα βιωφελῆ
 καὶ μνήμης ἐπέξια.

13.

Μιχαήλ Ψελλός, Χρονογραφία

Βλ. S. Impellizzeri – U. Criscuolo – S. Ronchey (ed.), *Michele Psello, Imperatori di Bisanzio (Cronografia)*, I-II, Vicenza 1984, Βιβλίο V, §36-37, σ. 226.1-228.13

Πρβλ. Καρπόζηλος, *Βυζαντινοί Ιστορικοί και χρονογράφοι*, τ. Γ', σ. 129-130 (κείμε.-σχόλ.)

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΤΟΥ ΟΧΛΟΥ ΑΠΑΓΩΓΗΣ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΑΥΓΟΥΣΤΑΝ ΘΕΟΔΩΡΑΝ

36. Ὁ τοίνυν δῆμος, ὥς μοι λέλεκται, κατὰ τοῦ τυραννεύσαντος στασιάσας καὶ δεδιῶς μὴ τε ἄλλως τὰ πράγματα ἔξουσι, καὶ ἡ τυραννικὴ αὐτοῦ κατισχύσει χεὶρ καὶ οὐδέν τι πλέον

228

ΤΟΜΟΣ ΠΕΜΠΤΟΣ

τοῦ θορύβου γενήσεται, ἐπειδὴ τὴν πρώτην βασιλίδα ἐλεῖν οὐχ
 5 οἷός τε ἦν, τοῦ τυράννου ταύτην προκατασχόντος καὶ οἷον
 ἐλλιμενίσαντος, ἐπὶ τὴν ἀδελφὴν τρέπεται, ὥς δεύτερον αἷμα
 βασιλείον, οὐ παραχρῶδες οὐδὲ συγκεχυμένως, ἀλλ' ἓνα τῶν
 πατρῶων αὐτῇ θεραπόντων ὥσπερ τινὰ στρατηγὸν τῆς ἑαυτοῦ
 προστήσας τάξεως, ἄνδρα τὸ μὲν γένος οὐχ Ἑλληνα, τὸ δὲ
 10 ἦθος τοῦ καλλίστου γένους, ἡρωϊκὸν δὲ τὸ εἶδος, καὶ τὸ σεβά-
 σμιον ἐξ ἀρχαίας εὐτυχίας κεκτημένον, φάλαγξιν ὄλαις σὺν
 φαλαγγάρχη γενναίῳ ἐπὶ τὴν Θεοδώραν ἀπήει.

37. Ἡ δὲ τῷ ἀπροσδοκῆτῳ καταπλαγεῖσα, τὴν τε πρώτην
 πείραν ἀνένδοτος διαμεμενήκει, καὶ ἐν τοῖς ἀδύτοις ἑαυτὴν
 κατασχούσα ἀνήκοος πρὸς πᾶσαν διαμεμενήκει φωνήν· ἀλλὰ
 τὸ πολιτικὸν | στράτευμα, ἀπογνόντες πρὸς τὴν πειθῶ, τὴν
 5 βίαν ἐπῆξεν αὐτῇ, καὶ τινες σπασάμενοι ἐγχειρίδια ὡς
 ἀναιρήσοντες ταύτην ὥρμησαν, εἶτα δὴ καὶ τολμήσαντες
 ἀποσπῶσι μὲν τοῦ ἀδύτου, ἐξάγουσι δὲ εἰς τὸ ὑπαιθρον, καὶ
 τινὰ τῶν λαμπροτέρων στολῶν ἐπενδύσαντες ἐφ' ἵππου τε
 καθίζουσι καὶ πρὸς τὸν μέγαν ναὸν τῆς τοῦ θεοῦ | Σοφίας
 10 κυκλόσε συγκινούμενοι ἄγουσιν. Ἐντεῦθεν οὐχ ἡ τοῦ δήμου
 μόνη μερίς, ἀλλὰ καὶ ἡ ἔκκριτος ζύμπασα συνεπινενεύκει τῇ
 Θεοδώρα, καὶ πάντες τοῦ τυράννου πάντη κατολιγορήσαντες
 βασιλίδα τὴν Θεοδώραν εὐφήμῳ στόματι κατωνόμασαν.

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΤΟΥ ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΚΑΙ ΤΟΥ ΘΕΙΟΥ ΑΥΤΟΥ ΑΠΟΦΥΓΗΣ ΚΑΙ
ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΑΥΤΩΝ ΕΚΤΥΦΛΩΣΕΩΣ

Βλ. Μιχαήλ Ψελλός, *Χρονογραφία*, Βιβλίο V, §38-43, σ. 228.1-234.13

Πρβλ. Καρπόζηλος, *Βυζαντινοί Ιστορικοί και χρονογράφοι Γ'*, σ. 130-132 (κείμε.-σχόλ.)

38. Ὡς δὲ τοῦτο ἐγνώκει ὁ τύραννος, δείσας μὴ ἀθρόον ἐπεληλυθότες αὐτοῦ που ἐν τοῖς ἀνακτόροις διαχειρίζονται, εἰς ναῦν τινα τῶν βασιλικῶν ἑαυτὸν ἐμβιβάσας καὶ τὸν

230

ΤΟΜΟΣ ΠΕΜΠΤΟΣ

θεῖον παραλαβὼν πρὸς τὴν ἱερὰν τῶν Στουδίου καταίρει
5 μονήν, τό τε σχῆμα μεταβαλὼν, ἰκέτου σχῆμα μεταλαμβάνει καὶ πρόσφυγος. Ὡς δὲ δῆλον ἐγεγόνει τοῦτο τῇ Πόλει, εὐθύς αἴρεται πᾶσα ψυχὴ μέχρι τούτου πεφοβημένη καὶ φρίττουσα· καὶ οἱ μὲν σῶστρα θεῶ ἀνετίθουν, οἱ δὲ ἀνευφήμουν τὴν βασιλίδα, τὸ δ' ὅσον δημῶδες καὶ ἀγοραῖον χοροὺς τε συνί-
10 στασαν καὶ ἐπετραγῶδουν τοῖς γεγονόσιν, αὐτόθεν τὰ μέλη ποιούμενοι· οἱ δὲ γε πλείους ἐπ' αὐτὸν δὴ τὸν τύραννον ἀκαθέκτω δρόμῳ συνέθεον, ὡς κατακόψοντες, ὡς σφάζοντες.

39. Καὶ οἱ μὲν οὕτως· οἱ δὲ περὶ τὴν βασιλίδα Θεοδώ-
ραν φρουρὰν τινα ἐπ' αὐτὸν ἀφιάσι καὶ φρούραρχόν τινα τῶν
γενναίων, ᾧ κάγῳ συνειπόμεν ἐγγύθεν, φίλος τε ὢν ἐκείνῳ
καὶ εἰς βουλήν ἅμα καὶ πράξιιν τῶν ἐγνωσμένων παραλη-
5 φθείς· ἐπεὶ δὲ πρὸς ταῖς πύλαις τοῦ νεῶ ἐγεγόνειμεν, ἑτέραν
αὐτοκέλευστον ὀρώμεν φρουρὰν, δημῶδη φάλαγγα | κυκλόσε RT110
τὸν ἱερὸν περιειληφότας οἶκον καὶ μονοноῦ διορύξαι τοῦτον
ἐθέλοντας· ὅθεν οὐδ' ἀπράγμων ἡμῖν ἢ πρὸς τὸν ναὸν ἐγένε-
το εἴσοδος· ὁμοῦ δὲ καὶ πολὺ τι πλῆθος συνερρήσαν, τοῦ
10 ἀλιτηρίου καταβοῶντες καὶ πᾶσαν κατ' αὐτοῦ φωνὴν ἀφιέν-
τες ἀσχήμονα.

40. Τέως δὲ καὶ αὐτὸς οὐ πάνυ τι συνεληλύθειν ἐπεικῶς,
οὐ γὰρ ἦν ἐπὶ τῇ βασιλίδι ἀνάλητος, ἀλλὰ κάμῃ βραχύς τις
ἐπ' ἐκείνον ὑπεκίνει θυμὸς· ἐπεὶ πρὸς τῷ ἱερῷ βήματι γε-
γονώς, οὗ ἐκεῖνος ἐτύγχανεν ὢν, ἔθεασάμην ἅμφω τῷ πρόσ-
5 φυγε, τὸν μὲν βασιλεύσαντα αὐτῆς ἐπειλημμένον τῆς ἱερᾶς
τοῦ Λόγου τραπέζης, τὸν δὲ γε νωβελλίσιμον ἐπὶ τοῦ δεξιοῦ
ἐστηκότα | μέρους, μεταβεβλημένῳ καὶ τὸ σχῆμα καὶ τὴν P357r

ψυχὴν καὶ κατησχυμμένω παντάπασι, θυμοῦ μὲν οὐδ' ὀτιοῦν
 ἴχνος ἐφύλαξα τῇ ψυχῇ, ὥσπερ δὲ τυφῶνι βληθεὶς αὖτος εἰ-
 10 στήκειν καὶ ἀχανῆς πρὸς τὴν καινοτομίαν μεταβεβλημένος
 τοῦ πράγματος· εἶτα δὴ συλλεξάμενος τὴν ψυχὴν, ἐπηρα-
 σάμην τῆς ἡμετέρας ζωῆς, δι' ἣν εἴωθε συμβαίνειν τὰ καινὰ
 ταῦτα καὶ ἄτοπα· εἶτα δὴ ὥσπερ τινὸς ἐνδοθεν ἀναρρυσίσης
 πηγῆς, δακρύων ῥοῦς ἀκατάσχετος προεχεῖτο τῶν ὀφθαλμῶν,
 15 τελευτῶντι δέ μοι καὶ εἰς στεναγμοὺς τὸ πάθος ἀπετελεύ-
 τησε.

41. Τὸ μὲν οὖν εἰσεληλυθὸς πλῆθος κυκλόσε περιστάν-
 τες τῷ ἄνδρῳ ὥσπερ δὴ τινες θῆρες καταδαίσασθαι τούτους
 ἐβούλοντο· ἐγὼ δὲ πρὸς τῇ δεξιᾷ τοῦ βήματος κιγκλίδι
 ἐστῶς ἐποιούμην τὸν θρήνον. Ὡς δὲ με εἶδον ἄμφω περι-
 5 παθῶς ἔχοντα καὶ οὐ πάντῃ ἐκπεπολεμωμένον ἐκείνοις, ἀλλὰ
 δεικνύντα τι τοῦ ἐπιεικοῦς σχήματος, πρὸς με ἄμφω | R1111
 συνεληλυθέτην· καγὼ, βραχὺ τι μεταβαλὼν, πρῶτα μὲν κα-
 τητιώμην ἡρέμα τὸν νωβελλίσιμον ἐπ' ἄλλοις τε δὴ καὶ ὅτι
 συγκοινωνεῖν τῷ βασιλεῖ εἴλετο «τῆς» ἐπὶ τῇ βασιλίδι κα-
 10 κώσεως, ἔπειτα καὶ αὐτὸν δὴ τὸν εἰληφότα τὸ κράτος
 ἠρώτησα ὅ τι δήποτε πεπονθῶς παρὰ τῆς μητρὸς καὶ δεσπό-
 τιδος τοιοῦτον ἐκείνη πάθος ἐπετραγώδησε. Καὶ ἄμφω δὴ
 μοι ἀπεκρινάσθην· ὁ μὲν νωβελλίσιμος, ὡς οὐτε τῆς ἐπὶ
 ταύτῃ βουλῆς τῷ ἀνεψιῷ ἐκοινωνήσεν οὐτ' ἄλλως προὔτρέ-
 15 ψατο· «Ἐπισχεῖν δέ» φησιν «εἰ γε βουληθείην, κακοῦ τινος
 παραπολελεύκειν· οὕτω γὰρ ἦν ἀκατάσχετος οὗτος (πρὸς
 ἐκείνον ἐπιστραφεὶς) πρὸς ὃ βουληθείη καὶ ἐφ' ὅπερ ὀρ-
 μήσειεν· εἰ γὰρ οἶός τε ἦν ὀρμὴν αὐτοῦ ἀνακόψαι, οὐκ ἂν
 δὴ μοι τὸ γένος ξύμπαν ἐκέκοπτο καὶ πυρὸς καὶ σιδήρου
 20 ἔργον ἐγένετο».

42. Τοῦτο δὲ τί ποτέ ἐστι, βραχὺ διακόψας τὸν λόγον ἐρεῖν βούλομαι. Ἐπειδὴ τὸν ὀρφανοτρόφον ὁ βασιλεύων ἀπήλασεν, ὥσπερ δὴ τὸν τοῦ γένους στῦλον κατενεγκών, τὸ ξύμπαν ἐκθεμελιοῦν ἠπείγετο, καὶ τὸ συγγενὲς ἅπαν, τοὺς
 5 πλείους εἰς ἡλικίας ἐληλυθότας ἀκμὴν καὶ ἀκριβῶς γενειάσαντας, πατέρας τε γεγονότας καὶ τάξεις ἐμπιστευθέντας τῶν σεμνοτέρων ἀρχῶν, τῶν παιδογόνων μορίων ἀποτεμῶν, ἡμιθανεῖς ἀφήκε τῷ βίῳ· τὸν γὰρ προὔπτον ἐπ' αὐτοὺς αἰδούμενος θάνατον, ἐπεικεστέρα τομῆ ἐβούλετο ἀνελεῖν.

43. Ὁ μὲν οὖν νωβελλίσιμος τοιοῦτῳ με λόγῳ ἡμείψατο. Ὁ δὲ τυραννεύσας ἡρέμα τὴν κεφαλὴν ἐπσειέσας καὶ μογισμὸν καὶ δάκρυον τῶν ὀφθαλμῶν ἐπαφείς· «Ἄλλ' οὐκ ἠδίκηι ὁ θεός, οὔτῳ ποιῶν, καὶ με ἡ δίκη | τῶν πεπραγμένων ποι- P357r
 5 νὰς εἰσπράττεται». Καὶ εἰπὼν αὐθις τῆς θείας τραπέζης | R1112 ἐδράξατο· ἔπειτα δὴ καὶ τὴν τοῦ σχήματος ἐννόμως μεταμφιάσιν ἐπ' αὐτῷ γενέσθαι καταξιοῖ. Καὶ τελοῦνται ἄμφω τῆς μεταμφιάσεως τὸ μυστήριον· καὶ ἦστην ὁμοῦ συντετριμένῳ καὶ δειλιῶντε καὶ τὴν τοῦ δήμου πεφοβημένῳ φορᾶν.
 10 Ἐγὼ μὲν οὖν ὥμην ἄχρι τούτου τὰ ταραχώδη προβήσεσθαι, καὶ τὴν γε σκηνὴν ἀπεθαύμαζον, καὶ τὴν τῶν παθημάτων χορείαν ἐξεπληττόμην· τὸ δὲ ἄρα βραχὺ τι προοίμιον χειρόνων τραγωδιῶν· εἰρήσεται δὲ κατὰ μέρος ταῦτα.

Μιχαὴλ τοῦ Ἀτταλειάτου, Ἱστορία

Βλ. Ε. Tsolakis (ed.), *Michaelis Attaliatae Historia* [CFHB 50], Athens 2011, σ. 123.4-131.12
 Πρβλ. Καρπόζηλος, *Βυζαντινοὶ Ἱστορικοὶ καὶ χρονογράφοι*, τ. Γ', σ. 230-238 (κείμε.-σχόλ.)

ΟΠΩΣ ΗΤΤΗΘΗ Ο ΡΩΜΑΝΟΣ ΔΙΟΓΕΝΗΣ ΚΑΙ ΕΛΛΩ

Τὸ δ' ἀπὸ τοῦδε δυσάντητος ἡμῖν ὁ λόγος διὰ τὸ ἐργῶδες τῶν
 25 ἀτυχημάτων καὶ λίαν ἀπόφημον καὶ τὴν εἰς τοὺς Ῥωμαίους ἐπι-
 συμβᾶσαν χαλεπωτάτην δυσκληρίαν.

Οὕτω τέλος ἔσχεν οὐδ' ἀναβολὴν ἢ τῶν πρέσβων ἄφιξις καὶ
 τινες τῶν ἐγγυτάτων τῷ βασιλεῖ πείθουσιν αὐτὸν ἀποβαλέσθαι
 τὴν εἰρήνην ὡς ψευδομένην τὸ ἔργον καὶ ἀπατῶσαν μᾶλλον ἢ τὸ
 30 συμφέρον ἐθέλουσαν. Δεδιέναι γάρ φησι τὸν σουλτάνον διὰ τὸ

124

ΜΙΧΑΗΛ ΤΟΥ ΑΤΤΑΛΕΙΑΤΟΥ

[B. 160/161]

μὴ ἀξιόλογον ἔχειν δύναμιν καὶ περιμένειν τοὺς κατόπιν αὐτοῦ
 βαδίζοντας καὶ τῷ προσχήματι τῆς εἰρήνης μετεωρίζειν τὸν χρό-
 νον, ὡς ἂν ἐπικαταλάβοι τὸ ὑστεροῦν τῆς δυνάμεως. Τοῦτο
 ῥηθὲν διανίστησι τὸν βασιλέα πρὸς πόλεμον. Καὶ οἱ μὲν Τοῦρκοι
 5 κατὰ σφᾶς αὐτοὺς τὰ τῆς εἰρήνης ἐπραγματεύοντο, ὁ δὲ βασιλεὺς
 σαλπίσας τὸ ἐνούλιον τὸν μόθον παραλόγως ἐκρότησε. Καταλα-
 βοῦσα δ' ἡ φήμη τοὺς ἐναντίους ἐξέπληξε. Τέως δ' οὖν καθοπλι-
 σάμενοι καὶ αὐτοὶ τὸ μὲν ἄχρηστον πλῆθος εἰς τοῦπίσω
 προήλαυνον, αὐτοὶ δὲ κατόπιν φαντασίαν ἐδίδουν πολεμικῆς
 10 ἀντιπαρατάξεως. Τὸ δὲ πλεῖστον φυγὴ τις κατεῖχεν αὐτοὺς συν-
 τεταγμένους || ἰδόντας | τὰς τῶν Ῥωμαίων φάλαγγας ἐν τάξει καὶ C 200'
 κόσμῳ καὶ πολεμικῷ παραστήματι. Καὶ οἱ μὲν προήεσαν εἰς
 τοῦπίσω, ὁ δὲ βασιλεὺς κατόπιν αὐτῶν πανστρατιᾶ ἐπέδίωκεν
 ἕως ἄρα δεῖλη ὀψία κατέλαβεν. Ἐπεὶ δ' ὁ βασιλεὺς τοὺς ἀντιτε-
 15 ταγμένους καὶ ἀντιπολεμοῦντας οὐκ εἶχε, τὴν δὲ παρεμβολὴν
 ἐψιλωμένην στρατιωτῶν καὶ πεζοφυλάκων ἐγίνωσκε, διὰ τὸ E 341'
 μηδ' εὐπορεῖν ἱκανοῦ πλῆθους ὥστε καὶ παρατάξεις ἐνταῦθα κα-
 ταλιπεῖν, ἤδη προεξαντληθέντων τῶν πλείστων, ὡς προδιείλη-
 πται, ἔγνω μὴ πλεῖον ἐπιτεῖναι τὴν δίωξιν, ἵνα μὴ λόχον
 20 πεποηκότες οἱ Τοῦρκοι ἀφυλάκτῳ ταύτῃ ἐπίθωνται, καὶ ἅμα
 διασκοπῶν ὡς, εἰ πλεῖον ἐκμακρυνθεῖη, καταλήψεται τοῦτον ἐν
 τῇ ἐπανόδῳ ἢ νύξ καὶ τηνικαῦτα οἱ Τοῦρκοι παλίντροπον θή-
 σουσι τὴν φυγὴν ἐκηβόλοι τυγχάνοντες. Διὰ ταῦτα καὶ τὴν βα-
 σιλικὴν σημαίαν ἐπιστρέψας νόστου ἐπιμνησθῆναι διήγγελλεν.

25 Οἱ δὲ πόρρω τὰς φάλαγγας ἔχοντες στρατιῶται τὴν ἐπιστροφὴν τῆς βασιλικῆς σημαίας ἰδόντες ᾤθησαν ἤτη τὸν βασιλέα περιπεσεῖν. Ὡς δ' οἱ πολλοὶ πληροφοροῦσιν, ὅτι τῶν ἐφεδρευόντων αὐτῷ τις, ἐξάδελφος ὢν τῷ τοῦ βασιλέως προγόνῳ Μιχαήλ, προ-

[B. 161/162/163]

ΙΣΤΟΡΙΑ

125

βεβουλευμένην ἔχων τὴν κατὰ τοῦτου ἐπιβουλήν, αὐτὸς τὸν τοιοῦτον λόγον τοῖς στρατιώταις διέσπειρε καὶ ταχὺ τοὺς οἰκείους ἀναλαβῶν, ἐμπεπίστευτο γὰρ παρὰ τῆς τοῦ βασιλέως καλοκαγαθίας οὐ μικρὸν τι μέρος λαοῦ, φυγὰς εἰς ἥ τὴν παρεμβολὴν ἐπανεδραμε. Μιμησάμενοι δὲ τοῦτον οἱ πλησιέστεροι λόχοι εἷς καθένα τὴν φυγὴν ἀμαχητὶ διεδέξαντο κάκεινους ἕτεροι. Καὶ οὕτως ὁ βασιλεὺς ἰδὼν τὸ παράλογον τῆς ἐξαγωνίου φυγῆς ἔστη μετὰ τῶν περὶ αὐτὸν τῶν οἰκείων φυγὴν, ὡς ἔθος, ἀνακαλούμενος. Ἦν δὲ ὁ ἐπακούων οὐδεὶς. Τῶν δ' ἐναντίων οἱ ἐπὶ

10 λόφων ἰστάμενοι τὸ τῶν Ῥωμαίων ἰδόντες ἐξαίφνης ἀτύχημα E 341* τῷ σουλτάνῳ καταγγέλλουσι τὸ γενόμενον καὶ τὴν ἐπιστροφὴν αὐτῷ κατεπείγουσιν. Εὐθύς οὖν ἐπανελθόντος αὐτοῦ μάχη τις ἀθρόον τῷ βασιλεῖ προσήγγυται· καὶ κελεύσας τοὺς ἀμφ' αὐτὸν μὴ ἐνδοῦναι μηδὲ μαλακὸν τι παθεῖν ἡμόνατο μὲν ἐρρωμένως

15 μέχρι πολλοῦ. Ἐν δὲ τῷ μέσῳ τῆς τῶν ἄλλων φυγῆς περιαντησάσης ἔξω τὸν χάρακα, συμμιγῆς τις ἦν ἐκ πάντων βοή καὶ ἄτακτος δρόμος καὶ λόγος οὐδεὶς ἀπηγγέλλετο καίριος, τῶν μὲν λεγόντων ἰσχυρῶς ἀντιπαρατάξασθαι τὸν βασιλέα μετὰ τῶν ὑπολειμμένων αὐτῷ καὶ τοὺς βαρβάρους τρέψασθαι, τῶν δὲ

20 σφαγῆν ἢ ἄλωσιν καταγγελλόντων αὐτοῦ καὶ ἄλλων ἄλλα συνειρόντων καὶ παλίντροπον ἐκατέρου μέρους τὴν νίκην καταλεγόντων, ἕως ἤρξαντο καὶ τῶν σὺν αὐτῷ Καππαδοκῶν πολλοὶ κατὰ μοίρας τινὰς ἐκέϊσε ἀποφοιτᾶν. Εἰ δέ τι καὶ αὐτὸς τοῖς φεύγουσιν ἀντίξους γεγονῶς πολλοὺς ἡμυνάμην τὴν ἀνάκλησιν

25 ἐπιτρέπων τῆς ἤτης, ἕτεροι λεγέτωσαν. Τὸ δὲ μετὰ | τοῦτο καὶ C 200* τῶν βασιλικῶν ἱπποκόμων πολλοὶ μετὰ τῶν ἵππων ἐπαναστρέφοντες μὴ ἰδεῖν τὸν βασιλέα τί γέγονεν, ἐρωτώμενοι ἀπεκρίναντο. Καὶ ἦν σεισμὸς οἶος καὶ ὄδυρμὸς καὶ πόνος καὶ φόβος ἀκίχητος καὶ ἡ κόνις αἰθέριος καὶ τέλος οἱ Τοῦρκοι πανταχόθεν

30 ἡμῖν περιρρέοντες. Ὅθεν καὶ ὡς εἶχεν ἕκαστος ὀρμῆς ἢ σπουδῆς

- ἢ ἰσχύος, φυγῇ τὴν ἑαυτοῦ σωτηρίαν ἐπίστευσεν. Οἱ δ' ἐναντίοι
κατόπιν διώκοντες οὓς μὲν ἀνεῖλον, οὓς δὲ ζωγρία εἶλον, ἑτέ-
ρους δὲ | συνεπάτουν· καὶ ἦν τὸ πρᾶγμα λίαν ἐπώδυνον καὶ E 342^r
πάντα θρῆνον ὑπερβάλλον καὶ κοπετόν. Τί γὰρ ἔλεινότερον τοῦ
5 στρατόπεδον ἅπαν βασιλικὸν φυγῇ καὶ ἥττη παρὰ βαρβάρων
ἄπανθρώπων καὶ ἀποτόμων ἐλαύνεσθαι καὶ τὸν βασιλέα βαρ-
βαρικοῖς ὄπλοις ἀβοήθητον περιστοιχίσθαι καὶ τὰς βασιλείους
σκηναὶς καὶ τὰς ἡγεμονικὰς ἅμα καὶ στρατιωτικὰς ὑπὸ τοιούτων
ἀνδρῶν κυριεύεσθαι καὶ ἅπαν ἀνάστατον τὸ ῥωμαϊκὸν κα-
10 θορᾶσθαι καὶ βασιλείαν ἐν ἀκαρεῖ κατανοεῖν συμπεσοῦσαν;
Καὶ τὰ μὲν τοῦ λοιποῦ πλήθους ἐν τούτοις· τὸν δὲ βασιλέα πε-
ριστοιχίσαντες οἱ πολέμιοι οὐκ εὐχείρωτον ἔσχον εὐθύς, ἀλλ' ἄτε
στρατιώτης καὶ πολεμικῆς ἐμπειρίας εἰδήμων καὶ κινδύνοις προσ-
ομιλήσας πολλοῖς καρτερῶς ἡμύνατο τοὺς προσπίπτοντας καὶ
15 πολλοὺς ἀνελὼν τέλος ἐπλήγη φασγάνῳ τὴν χεῖρα τοῦ τε ἵππου
βέλεσι κατακοντισθέντος ἐκ ποδὸς μαχόμενος ἵστατο. Καμῶν δ'
ὅμως πρὸς ἐσπέραν ἀλώσιμος καὶ ὑπόσπονδος, φεῦ τοῦ πάθους,
ἐγένετο. Καὶ τῇ μὲν νυκτὶ || ἐκείνῃ ἐπίσης τοῖς πολλοῖς ἐπὶ γῆς
ἀτίμως καὶ περιωδύνως κατέδραθε μυρίοις πανταχόθεν καὶ ἀφο-
20 ρήτοις περικλυζόμενος τοῖς ἐκ τῶν λογισμῶν καὶ τῶν κατ' ὄψιν
ἀνιαρῶν κύμασι· τῇ δ' ἐπαύριον ἀγγελθείσης τῷ σουλτάνῳ καὶ
τῆς τοῦ βασιλέως ἀλώσεως, χαρὰ τις ἄπλετος ὁμοῦ καὶ ἀπιστία
κατέσχευεν αὐτὸν οἰόμενον ὡς ἀληθῶς μέγα τι καὶ ὑπερμέγεθες
εἶναι τὸ μετὰ τῆς ἥττης τοῦ βασιλέως καὶ αὐτὸν ἐκείνον δορυά-
25 λωτον καὶ οἰκέτην λαβεῖν. | Οὕτως ἀνθρωπίνως καὶ νουνεχῶς τὸ E 342^v
προτέρημα τῆς νίκης οἱ Τοῦρκοι ἐδέξαντο μῆτε μεγαλαυχήσαν-

τες, οἷα φιλεῖ περὶ τὰς εὐτυχίας ὡς ἐπίπαν περιπολεῖν, μήτε τῇ
 οἰκείᾳ δυνάμει τὸ γεγονός ἐπιτρέψαντες, ἀλλὰ τὸ πᾶν τῷ Θεῷ
 ἀναφέροντες ὡς μείζον ἢ κατὰ τὴν ἑαυτῶν ἰσχὺν ἀποτελέσαν-
 5 τες τρόπαιον. Διὰ τοῦτο καὶ προσαχθέντος τῷ σουλτάνῳ τοῦ βα-
 σιλέως ἐν τῇ εὐτελεῖ καὶ στρατιωτικῇ ἀμπεχόνῃ, καὶ αὐθις
 διαπορῶν ἦν καὶ μαρτυρίαν περὶ τούτου ζητῶν. Ὡς δ' ἐπληρο-
 φορήθη παρά τε ἄλλων καὶ τῶν εἰς αὐτὸν ἀφικομένων ποτὲ πρέ-
 σβων τὸν τῶν Ῥωμαίων βασιλέα τυγχάνειν τὸν παριστάμενον,
 εὐθὺς ἐξανέστη καὶ αὐτὸς καὶ περιπτυσσόμενος τοῦτον «μὴ δέ-
 10 διθι» ἔφη, «ὦ βασιλεῦ, ἄλλ' εὐελπις ἔσο πρὸ πάντων, ὡς οὐδενὶ
 προσομιλήσεις κινδύνῳ σωματικῷ, τιμηθῆσθαι δ' ἀξίως τῆς τοῦ
 κράτους ὑπεροχῆς· ἄφρων γὰρ ἐκεῖνος ὁ μὴ τὰς ἀπροόπτους
 τύχας ἐξ ἀντεπιφορᾶς εὐ|λαβούμενος». Ἐπιτάξας οὖν αὐτῷ || C 201^r
 σκηνὴν ἀποταχθῆναι καὶ θεραπείαν ἀρμόζουσαν σύνδειπνον
 15 αὐτὸν αὐτίκα καὶ ὁμοδίαιτον ἀπειργάσατο μὴ παρὰ μέρος καθί-
 σασ αὐτόν, ἀλλὰ σύνθρονον ἐν εὐθύτητι τῆς ἐκκρίτου τάξεως καὶ
 ὁμόδοξον κατὰ τὴν τιμὴν ποιησάμενος. Οὕτω δὲ τῆς ἡμέρας συν-
 ερχόμενος τούτῳ καὶ συλλαλῶν καὶ πρὸς παράκλησιν ἀνακτώ-
 μενος διὰ πολλῶν ἐπασμάτων ἀναγόντων εἰς τὴν βιωτικὴν
 20 περιπέτειαν μέχρις ἡμερῶν ὀκτῶ τῶν ὁμοίων αὐτῷ ἐκοινώνει
 καὶ λόγων καὶ ἁλῶν, μηδὲ μέχρι καὶ βραχυτάτου λόγου πρὸς
 τοῦτον ἐμπεπαρωνηκῶς, ἢ ὅσον δο|κούντων τινῶν σφαλμάτων E 343^r
 ἐν τῇ ἐλάσει τῆς στρατιᾶς ὑπομνήσας, ὁπότε καὶ ἡ τοῦ Θεοῦ κρί-
 σις μετὰ τῶν ἄλλων κἀνταῦθα δικαία καὶ ἀρρεπῆς κατεφάνη. Οὐ
 25 γὰρ οἱ ἄλλοι μόνον ἀλλὰ καὶ αὐτὸς ὁ ἄλωθεις βασιλεὺς ἄξιον
 εἶναι νικᾶν αὐτὸν ἀπεφήνατο, εἰ νόμον μὴ ἔχων ἀγαπᾶν τοὺς
 ἐχθροὺς ἀνεπαισθήτως ποιεῖ τὸν θεῖον νόμον ἐκ φυσικῆς καὶ

ἀγαθῆς διαθέσεως· οὐ γὰρ τοῖς ὑπερόπταις ὁ παντέφορος ὀφθαλμὸς ἀλλὰ τοῖς ταπεινοῖς καὶ συμπαθέσι τὸ κράτος χειροτονεῖ, ἐπεὶ μὴ ἔστι προσωποληψία, κατὰ τὸν θεῖον Παῦλον εἰπεῖν, παρὰ τῷ Θεῷ. Καὶ γὰρ ἔν τινι συλλόγῳ διερωτήσαντος τοῦ σουλτάνου τὸν βασιλέα «τί ἂν ἔδρασας, εἰ οὕτως ἔσχες αὐτὸς ἐμὲ ὑποχείριον;» 5 ἀνυποκρίτως καὶ ἀθωπεύτως ἐκεῖνος ἀπήγγειλεν «ὅτι πολλαῖς ταῖς πληγαῖς κατεδαπάνησά σου τὸ σῶμα γίνωσκε». Ὁ δέ, «ἀλλ' ἐγώ», φησὶν, «οὐ μιμήσομαί σου τὸ αὐστηρὸν καὶ ἀπότομον». || Διακαρτερήσαντες οὖν ἐν τούτοις ἀμφοτέροι μέχρι τῶν δηλω- 10 θεισῶν ἡμερῶν καὶ σπονδὰς ποιησάμενοι καὶ συνθήκας εἰρηνικὰς, εἶτα καὶ κῆδος ἐπὶ τοῖς ἰδίῳις παισὶ συστησάμενοι, μόνην δεξίωσιν ἀδρᾶν τοῦ βασιλέως αὐτῷ προσομολογήσαντος, ἐκεῖθεν ἀπ' ἀλλήλων διεχωρίσθησαν, ἀπολύσαντος αὐτὸν τοῦ σουλτάνου σὺν πολλῇ τῇ περιπλοκῇ καὶ τῇ συντακτηρίῳ τιμῇ 15 πρὸς τὴν οἰκείαν βασιλείαν, προσεπιδόντος δὲ καὶ τῶν Ῥωμαίων ὀπόσους ἠτήσατο καὶ πρέσβεις ἐκ τῶν οἰκείων.

Εἰς δὲ τὸ Μαντζικιέρτ τὸ κάστρον φθάσαντες πολλοὶ τῶν Ῥωμαίων καταφυγεῖν | κατεῖχον αὐτό. Ὡς δ' ὁ βασιλεὺς ἐπανῆλθε, E 343' δι' ἄλλης ὁδοῦ ἀφέντες τοῦτο ἐκεῖνοι νυκτὸς ἐξέφυγον. Ἀφ' ὧν 20 καὶ τινες πολεμίοις περιπεπτωκότες διεκινδύνευσαν· οἱ δ' ἄλλοι πρὸς τὰ σφέτερα διεσώθησαν. Ὁ δὲ βασιλεὺς κατηντηκῶς εἰς Θεοδοσιούπολιν μετὰ τουρκικῆς τῆς στολῆς καὶ ὑποδεχθεὶς φιλοτίμως, ἡμέρας τινὰς ἐκεῖσε διεκαρτέρησε θεραπευόμενος μὲν τὴν χεῖρα, συνδιαναπαύων δὲ καὶ τὸ ἄλλο σῶμα καὶ ἀνακτώμενος, 25 Ῥωμαϊκὴν τε σκευὴν ἄρτι καινίζων καὶ τὴν ἄλλην ἐκεῖσε κατασκευάζων ἐπίτευξιν διὰ τὸ μέλλειν εἰς τὰ πρόσω τῆς Ῥωμαίων χωρεῖν. Ἄρας οὖν ἐκεῖθεν μετὰ βασιλικῆς τῆς σκευῆς τε καὶ προπομπῆς διῆει τὰς ἰβηρικὰς κώμας ὀλίγους πάνυ καταλαβὼν τῶν φυγάδων τῆς μάχης στρατιωτῶν, οὓς καὶ αὐτοὺς

- μετὰ τῶν συνελευθερωθέντων εἶχε μεθ' ἑαυτοῦ. Τὸ δ' ἄλλο πλῆθος συνείλεκτο || παρὰ τῶν προσοίκων τῶν ἐκεῖσε κωμῶν τε καὶ | πόλεων. Συνῆσαν δὲ τούτῳ καὶ πρέσβεις παρὰ τοῦ σουλτά- C 201' νου προσεφοδιασθέντες αὐτῷ.
- 5 Ταύτης οὖν τῆς φήμης αὐτήκοοι καὶ ἡμεῖς γεγονότες ἐν Τραπεζοῦντι, ἐκεῖσε γὰρ κατηνέχθημεν διαπόντιον τὴν πορείαν ποιῆσαι σκεψάμενοι, ἀμήχανον ἅμα καὶ ἄπιστον τὸ πρᾶγμα ἡγοῦμεθα καὶ διὰ τοῦτο τὴν διὰ τῆς θαλάσσης ὁδὸν ἠνύομεν ἀμεταστρεπτὶ πλοιαρία τῶν ἐγχωρίων ἱκανὰ μισθωσάμενοι.
- 10 Συνῆσαν γὰρ καὶ τῆς βασιλικῆς αὐλῆς ἄνδρες ἐκ τῶν πρώτων τῆς συγκλήτου βουλῆς παραδόξως τὸν κίνδυνον συνδιαφυγόντες ἡμῖν. Ἔτεροι δὲ κατεκόπησαν ἐν αὐτῷ τῷ πολέμῳ | καὶ τῷ E 344' δρασιμῷ, μεθ' ὧν καὶ Λέων ἐκεῖνος ὁ ἐπὶ τῶν δεήσεων, ἀνὴρ λόγῳ καὶ γνώσει διαφανέστατος, καὶ ὁ μάγιστρος Εὐστράτιος καὶ πρω-
- 15 τοασηκρητὶς ὁ Χοιροσφάκτης. Ἐάλω δὲ καὶ ὁ πρωτοβέστης Βασίλειος ὁ Μαλέσης, τὰ πρώτα φέρων τῷ βασιλεῖ, τὸ τοῦ λογοθέτου τῶν ὑδάτων ὀφθίκιον περιεζωσμένος, λόγῳ καὶ αὐτὸς καὶ πείρα πολλῶν ὑπερκείμενος.
- Μέχρι μὲν οὖν τούτων ἀσύγχυτος ἡμῖν ὁ λόγος καὶ οἶον ἀπε-
20 ρικτύπητος καὶ ὀμαλώτερον βαίνων, κὰν εἰ καὶ προσάντεις εἶχε καὶ οἰκτρὰς τὰς ἐπεξηγήσεις. Τὸ δ' ἀπὸ τοῦδε τίς ἂν κατὰ μέρος τὸ πλῆθος τῶν ἐπισυμβάντων χαλεπῶν διηγῆσαιτο; Οὐ γὰρ πρόσαντες ἡμῖν τὸ προκείμενον μόνον, ἀλλὰ || καὶ λίαν ἀπρόσβατον διὰ τὴν τῶν γενομένων ἀπηνῆ σκυθρωπότητα.
- 25 Ἦλαυνε μὲν οὖν ὁ βασιλεὺς ἐξ ἐώας πρὸς τὴν ἐσπέραν μέχρι Κολωνείας αὐτῆς. Ἐπὰν δ' ἐγένετο ἐντὸς τοῦ Μελισσοπετρίου, κάστρον δὲ τοῦτο ἐπὶ τινος λόφου κείμενον, ἤρξαντο τούτῳ προσομιλεῖν τὰ δεινὰ. Ὁ γὰρ σύμβουλος αὐτῷ καὶ πρῶτος τῆ στρατη-

γία Παῦλος πρόεδρος, ὃν ἀπὸ τοῦ κατεπανικίου τῆς Ἐδέσσης μεταπεμφάμενος ὁ βασιλεὺς ἐν τῷ πρὸς Πέρσας ἐλαύνειν εὖρεν ἐν Θεοδοσιουπόλει σχεδιάζοντα τὴν ταύτης ἀρχὴν διὰ τὸ τὸν δοῦκα προαλωθῆναι μετὰ τοῦ βασιλέως καὶ πάντα ἐδόκει αὐτῷ συναϊρόμενον, νύκτωρ διαδρὰς τὴν βασιλίδα κατέλαβε μαθὼν τὰ γεγεννημένα κατ' αὐτὴν καὶ τὴν τῆς αὐγούστης προαίρεσιν. Αὕτη γὰρ ἀπογνοῦσα τὴν τοῦ βασιλέως ἀπόλυσιν μετεπέμψατο | μὲν E 344^v
καὶ τὸν τοῦ πρώτου ἀνδρὸς καὶ βασιλέως ὁμαίμονα Ἰωάννην τὸν καίσαρα μετὰ τῶν δύο αὐτοῦ υἱῶν, ὧν ὁ εἷς, ὁ Ἀνδρόνικος, νέηλυς ἦν ἐκ τῆς στρατιᾶς καταλαβὼν ἐν φυγῇ, διεπέμψατο δὲ καὶ δόγματα πρὸς πάσας τὰς ἐπαρχίας μὴ ὄλως δέξασθαι καὶ ἀπαντῆσαι τῷ Διογένη διαταττόμενα καὶ τὴν βασιλικὴν τούτῳ προσκύνησιν προσενεγκεῖν καὶ τιμῆν. Ἀλλὰ τοῦ καίσαρος εἰσιόντος μετὰ τῶν δύο υἱέων καὶ τῇ βασιλίδι προσμίζαντος ἐν τῷ παλατίῳ,
15 μεταστρέφεται κατ' αὐτῆς ἡ βουλή τῆς τοῦ ἀνδρὸς ἀποκηρύξεως καὶ διώξεως. Διὸ καὶ τὸν μὲν πρῶτον υἱὸν αὐτῆς, ὃν ἐκ τῆς τοῦ Δούκα συναφείας ἀπέτεκεν, αὐτοκράτορα καὶ δεσπότην ἀθρώως φημίζουσιν || ἐν τῷ τοῦ χρυσοστρικλίνου βασιλείῳ θρόνῳ καθιδρύσαντες αὐτὸν καὶ τὴν ἀρχὴν ἐγχειρίζουσι μόναρχον, τὴν τε
20 δέσποιναν καὶ μητέρα τούτου καθαιροῦσι μετὰ σφοδρᾶς τῆς ἐπιφορᾶς, εἶτα καὶ πλοίῳ παραδόντες ὑπερόριον τίθενται κατὰ τὸν ἔψον πορθμόν, ὃν Στενὸν οἱ πολῖται κατονομάζουσιν ἐκ τῆς θέσεως, ἐγκαταστήσαντες ταύτην τῷ παρ' αὐτῆς συστάντι φροντιστηρίῳ καὶ λεγομένῳ Πιπερούδη, μελαμφοροῦσαν ἐπαπο-
25 δεῖξαντες καὶ κεκαρμένην τὰς τρίχας καὶ τῷ τάγματι τῶν C 202^r
μοναζουσῶν καταζεύξαντες.

Ὁ δ' οὖν Διογένης μέχρι τοῦ θέματος τῶν Ἀρμενικῶν προΐων, ἐπεὶ τὰ κατ' αὐτὸν ἐπληροφορήθη καὶ ὡς τοῖς πολίταις καὶ τοῖς ἀνακτόροις ἐπικεικήρυκται, φρούριόν τι κατασχὼν Δό-

κειαν κατονομαζόμενον, ἐκεῖσε κατεστρατοπεδεύσατο. Ὁ δὲ καῖσαρ καὶ ὁ τὰ σκῆπτρα νέον ἐγχειρισθεὶς | τούτου ἀνεψιός, μετὰ E 345^r
τὸ πάντα τὰ κατὰ τὴν βασιλεύουσαν διαθεῖναι κατὰ τὸ βεβουλευμένον αὐτοῖς καὶ τοὺς μὲν τῆς συγκλήτου βουλῆς οἰκειώσασθαι καὶ τιμᾶν αὐτοὺς προκατάρξασθαι, πρὸς δὲ τοὺς τῆς ἀγορᾶς
5 τὰ συνήθη δημηγορῆσαι καὶ ὡς τὴν πατρίαν βασιλείαν ψήφῳ Θεοῦ εἰς ἑαυτὸν ἀνεκτήσατο, καὶ ὑποσχέσει φιλανθρώποις εὐέλπιδας τούτους ποιήσασθαι, στρατιᾶν πέμψαι κατὰ τοῦ Διογένους ἐσκέψαντο. Καὶ στρατηγὸν αὐτοκράτορα προχειρισάμενοι
10 τῶν τοῦ καίσαρος υἱῶν ἕνα, Κωνσταντῖνον ὀνόματι, τὸ ἀξίωμα πρωτοπρόεδρον, τοὺς παρατυχόντας τῶν στρατιωτῶν αὐτῷ ἐγχειρίζουσι καὶ ταχέως || τῆς βασιλευούσης ἐκπέμπουσιν· ὃς καὶ

15.

Ἰωάννης Ζωναρᾶς, Ἐπιτομὴ Ἱστοριῶν

Βλ. T. Büttner-Wobst (ed.), *Ioannis Zonarae, Epitomae historiarum* [CSHB], Bonnae 1897, XVIII 20, σ. 730.12-733.21 και 765.5-767.19.

Πρβλ. Καρπόζηλος, *Βυζαντινοὶ Ἱστορικοὶ καὶ χρονογράφοι*, τ. Γ', σ. 526-534 (κείμε.-σχόλ.)

ΟΠΩΣ Ο ΑΛΕΞΙΟΣ ΕΑΥΤΩ ΤΗΝ ΒΑΣΙΛΕΙΑΝ ΠΕΡΙΕΠΟΙΗΣΑΤΟ

21 Οἱ δὲ Κομνηνοὶ μηδενὸς αὐτοῖς ἀντιβαίνοντος τοῖς ἀνα-
κτόροις προσπεφοιτήκασιν, ἀταλαιπώρως τούτοις ἐπιβάντες καὶ D IV
22 ὁμαλῶς μετὰ πολλῆς τῆς λειότητος. τοιαῦτα σφίσι τὰ προσόδια
γέγονε, τοιαῦτα τὰ εἰς τὴν βασιλίδαν τῶν πόλεων εἰσιτήρια, τοι- 15
αῦτα τὰ τῆς βασιλείας ἐπιβατήρια.

21 Ἦδη δ' ἐν ἀσφαλεῖ γεγονότες οἱ Κομνηνοὶ καὶ τὴν μητέρα
σφῶν καὶ τὰς ὁμενέτιδας ἐκ τῆς μονῆς τοῦ Κανικλείου πρὸς

ALEXIVS I. COMNENVS IMPERATOR.

731

τὰ βασιλεία μετεστείλαντο. ἐκείνων γὰρ ἐπιχειρηκώτων ἀπο- 2
σασία, εὐθὺς αἱ γυναῖκες εἰς τὸ μέγα τέμενος τῆς τοῦ θεοῦ D
λόγου Σοφίας προσπεφοιτήκασιν. ὄθεν παρὰ τοῦ Βοτανειάτου 3
εἰς τὴν ῥηθειῶσαν μονὴν μετηνέχθησαν, ἵνα μὴ ἔχοιεν πρὸς τοὺς
5 ἀποστατήσαντας διαπέμπεισθαι, οὐδὲν δ' ἕτερον ἀνιαρὸν ἐκείναις
ἐπήνεγκε. μήπω δὲ σχεδὸν τοὺς πόδας τῇ βασιλείᾳ ἔρεισαντες 4
ἀντίκα πολλῶν τοῦ Βοτανειάτου πράξεων σχολὴν κατεψηφίσαντο,
καὶ οὐδ' ἐξότου ἦσαν ἐπιχειρηκώτερες τῇ τυραννίδι τὴν ἀθέτησιν
τοῖς παρ' ἐκείνου πραχθεῖσιν ἐπήνεγκαν, ἀλλὰ καὶ τοῦτον ὑπερ-
10 ἤλαντο τὸν καιρὸν, καὶ πολλὰ τῶν ἐκείνῳ πεπραγμένων βασι-
λικῶς ἀνῆγάκασιν οὗτοι ῥήματι βραχυσυλλάβῳ τυραννικῶς.
εἶτα ὁ μὲν Ἀλέξιος βασιλικὸν ἀναδεῖται διάδημα, τῷ δ' Ἰσαακίῳ 5
τὰ δευτερεῖα νεπέμνηται τῆς τιμῆς, καινοῦ αὐτῷ ἐπιφημισθέντος P II 296 A
ὀνόματος· σεβαστοκράτωρ γὰρ ἐπεκλήθη καὶ ὑπερεῖχε τοῦ Καί-
15 σαρος. ἡ δὲ μήτηρ τούτων, παρασήμων μὴ μετασχοῦσα βα- 6
σιλικῶν διὰ τὸ ἔνδυμα τὸ μοναχικὸν μήτε μὴν εὐφημίας καὶ
ἀναρρήσεως, μόνου μετεῖχε τοῦ τῆς βασιλείας ὀνόματος, αὐτὴ
δὲ τὴν τῶν πραγμάτων πᾶσαν διοίκησιν ἀνεζώσατο. οὕτω μὲν 7 W III 23E
ὄν τὰ τῆς βασιλείας παρὰ τῇ μητρὶ νεπέμνητο καὶ ἀμφοῖν

8 τοῖς ὁμαίμοσιν. ἦσθην δὲ τῷ βασιλεῖ καὶ ἑτέρω διτιῶ ἀδελφῶ
 νεωτέρω τὴν ἡλικίαν, ὧν τὸν μὲν πρωτοσεβαστὸν ἐτίμησε καὶ D IV
 μέγαν δομέστικον, τὸν Ἀδριανόν, τὸν Νικηφόρον δὲ σεβαστὸν
 9 καὶ τοῦ στόλου ὀρουγγάριον. εἶχε δὲ καὶ ἐπ' ἀδελφαῖς κηδε-
 Β στὰς τὸν Μελισσηνὸν Νικηφόρον καὶ Μιχαῆλ τὸν Ταρωνίτην. 5
 10 τὸν μὲν οὖν Ταρωνίτην τῇ πρώτῃ συνεζευγμένον τῶν ἀδελ-
 φῶν, πάνυ στεργομένη πρὸς τῆς μητρὸς καὶ πρὸς αὐτῶν τι-
 μωμένη, πανυπερσέβαστον ὠνόμασαν, καὶ τοῦτο καινίσαντες
 11 τὸ ἀξίωμα. τὸν δὲ γε Μελισσηνόν, ἀποστασίαν κάκεινον κατὰ
 τοῦ Βοτανειάτου ἐν τῇ ἐξῶ φρονήσαντα καὶ ἐτι ταύτης ἐχό- 10
 μενον, ἐπὶ συμβάσει τειμῆκασι Καίσαρα καὶ τὴν πόλιν αὐτῷ
 12 Θεσσαλονίκης εἰς κατοικίαν ἀπένειμαν, καὶ χορηγίαν χρημάτων
 καὶ τούτῳ καὶ πᾶσι τοῖς αὐτοῖς κατὰ γένος προσήκουσι τύχη
 τοῖσδε καὶ ἀξιομάτων ὄγκῳ τηλικῶδε ἀνάλογον προσσφύρωσαν.
 13 ἐντεῦθεν τῶν βασιλείων προσόδων, μᾶλλον δ' εἰπεῖν τῶν κοι- 15
 C νῶν καὶ δημοσίων, οὕτω διανεμηθεισῶν τὸ βασιλικὸν ταμεῖον

ALEXIVS LARGVS ET RAPAX. MARIA.

733

ἢ τὸ κοινὸν προτανεῖον ἐοτένωτο. καὶ ὁ κρατῶν σπανίζων 14
 χρημάτων τὰς τε τοῖς ἀξιώμασιν ἀνηκούσας ἀνέκαθεν ἐτησίας
 δύοσεις ἐξέκοψε καὶ τὰς τῶν συγκλητικῶν οὐσίας προσσφηρεῖτο.
 ἔσπεψε δὲ καὶ τὴν κοινῶν αὐτῷ τοῦ βίου Εἰρήνην καὶ Αὐ- 15
 5 γούσταν ὠνόμασεν· ἢ δ' ἦν ἐγγόνη τοῦ Καίσαρος Ἰωάννου
 τοῦ Δούκα. ἢ δὲ πρόην βασίλισσα ἢ ἐξ Ἀλανῶν Μαρία σὺν 16
 τῷ Ἰδίῳ υἱῷ Κωνσταντίνῳ, δὴ τῷ Δούκα Μιχαῆλ ἐν τῇ πορ-
 φύρῃ ἐγείνατο, στεφθέντι παρὰ τοῦ οὐκείου πατρὸς ἐτι βρεφυλ-
 λίῳ τυγχάνοντι καὶ πεδίλοις φοινικοῖς ὑποδομένῳ, τῶν ἀνα- 10
 10 κτόρων μεθίσταται καὶ εἰς τὰ ἐν τῇ μονῇ τῶν Μαγγάνων D
 βασίλεια ἄπεισιν. ἦδη γὰρ εἰλήφει ταῦτα καὶ τὴν μονήν, ἀλλὰ 17
 μέντοι καὶ τὴν τοῦ Ἐβδόμου διὰ χρυσοσημάντου τοῦ Βοτα-
 237 νειάτου γραφῆς, ἐνθα διῆγε σὺν τῷ υἱῷ, βασιλικὴν ὑπηρεσίαν
 ἐαυτῇ καὶ τῷ υἱῷ ἀποτάξασα. ἐτι γὰρ ὁ παῖς αὐτῇ περιέκειτο τὰ 18
 15 τῆς βασιλείας γνωρίσματα καὶ εὐφημεῖτο μετὰ τὸν αὐτοκράτορα
 καὶ τὰς χρυσοβούλλους γραφὰς μετ' ἐκείνον ὑπεσημαίνετο. μετὰ 19
 δὲ τινα χρόνον καὶ ἡ μήτηρ αὐτοῦ μετημφιάσθη, μέλαν ἐνδύσα
 χροῶμα κατὰ τοὺς μοναχούς, τὸ μὲν ἐκοῦσα, τὸ δὲ τι τυραν-
 νουμένη· καὶ ὁ παῖς ἀφηρέθη τὰ περιπόρφυρα πέδιλα καὶ μόνῳ 20
 20 τῷ Κομνηνῷ ἢ τῆς αὐταρχίας κλήσιν καὶ ἡ βασίλεια περι-
 ἐλέλειπτο.

765

5 Ἦν δ' ὁ ἀνὴρ, ἵνα καὶ τὸν τρόπον ἐκείνου δῆλον θεῖναι 15
 τοῖς μετέπειτα καὶ τὸ ἦθος τοῖς ὑψιγόνους χαρακτηρίσαιμεν, D
 οὐδ' ὑπεροπτικός τε καὶ ἀλαζών οὔτε μὴν δξὺς εἰς θυμόν,
 ἀλλ' οὐδὲ χρημάτων ἤτιων οὐδ' ἄγαν ἐρασιχρήματος, ὥστε
 βούλεσθαι καταγωννύειν αὐτὰ καὶ ταμείειν, ἵν' εἶεν αὐτῷ θη-
 10 σαυροὶ κεκρυμμένοι καὶ ὑπόγαια χρήματα, ὅθεν οὐδὲ θανόντος
 πλεῖστα παρὰ τοῖς ταμείοις εὐρέθησαν, πρὸς ἔλεον εὐκαταύφορος, 16
 πρὸς κόλασιν οὐκ δξύρροπος, μέτριος τὸ ἦθος, εὐπρόσιτος,
 259 πρὸς τὴν δίαιταν οὐκ ἀκόλαστος, οὐκ οἴνου ἠτιώμενος, τοῖς
 ἐναρέτως βιοῦσι προσέχων καὶ ἀπονέμων τιμῆν, λόγους οὐχ
 15 ὡς ἔδει τιμῶν, τέως δέ γε τιμῶν, ἐπιεικής τε καὶ τοῖς περὶ P II 310 A
 αὐτὸν οὐ σοβαρῶς προσφερόμενος, ἀλλ' ἐκ τοῦ Ἰσου σχεδὸν
 ὀμιλῶν τε καὶ χαριεντιζόμενος. ὅθεν κάκεινους θαρρεῖν ἐπήει 17
 καὶ οὐ μετὰ δέους αὐτῷ παρεστάναι, καὶ μᾶλλον δι' ἀπήει ἢ

766

ZONAR. EPIT. XVIII 29, 17—28.

18 βασίλισσα· ἐπιστέλλοντο γὰρ ἐκείνης παρουσίας ἀρχικόν τε καὶ
 ἐμβριθὲς ἐνδεικνυμένης ἰδίωμα καὶ τοῖς ἀτακτοῦσιν ἐπιτιμώσης
 σφοδρότερον.

19 Ὁ μὲν οὖν τοιοῦτος ἦν, ταῦτα δὲ καλὰ μὲν καὶ πῶς γὰρ
 W III 246 οὐ; ἰδιώτη δ' ἀποχρῶντα πρὸς ἔλαιον, οὐ μὴν γε καὶ βασι- 5
 20 λέα δεικνύντα τὰ πάντα χρησιόν. οὐ γὰρ αἱ αὐταὶ βασιλέως
 καὶ ἰδιώτου γένοιτ' ἂν ἀρεταί· ἰδιώτη μὲν γὰρ ἀπόχρη καὶ
 B μέτριον ἦθος καὶ ἐπιείκεια καὶ τὸ πρὸς θυμόν οὐκ εὐκίνητον
 21 καὶ τὸ σῶφρον τὸ πρὸς τὴν δίαιταν. βασιλεῖ δὲ πρὸς τούτοις
 καὶ ἡ τῆς δικαιοσύνης φροντίς καὶ ἡ τῶν ὑπηκόων προμήθεια 10
 22 καὶ ἡ τῶν παλαιῶν ἠθῶν τοῦ πολιτεύματος τήρησις. τῷ δὲ
 μέλημα μᾶλλον ἢ τῶν ἀρχαίων ἐθῶν γέγονε τῆς πολιτείας ἀλ-
 λοιώσις, καὶ τὸ μεταλλάξαι ταῦτα ἔργον ἦν αὐτῷ σπουδαιότα-
 τον, καὶ τοῖς πράγμασιν οὐχ ὡς κοινοῖς οὐδ' ὡς δημοσίοις
 ἐκέχρητο καὶ ἑαυτὸν οὐκ οἰκονόμον ἤγητο τούτων, ἀλλὰ δε- 15
 σπότην, καὶ οἶκον οἰκεῖον ἐνόμιζε καὶ ὠνόμαζε τὰ βασίλεια.

C 23 καὶ τοὺς τῆς συγκλήτου βουλῆς οὔτε τιμῆς ἢς ἐχρῆν ἠξίου
 οὔτε πρόνοιαν αὐτῶν ἐτίθετο κατὰ τὸ ἀνάλογον, μᾶλλον μὲν-
 24 τοι καὶ ἔσπευσε ταπεινώσαι τούτους. ἀλλ' οὐδ' ἐν ἅπασιν τὴν

τῆς δικαιοσύνης ἦν τηρῶν ἀρετὴν· ταύτης γὰρ ἴδιον τὸ τοῦ
 κατ' ἀξίαν ἐκάστω διανεμητικόν· ὁ δὲ τοῖς μὲν συγγενέσι καὶ
 260 τῶν θεραπόντων τοῖν ἀμάξαις ὄλαις παρεῖχε τὰ δημόσια χρή-
 ματα καὶ χορηγίας ἐκείνοις ἀδράς ἐτησίους ἀπένειμεν, ὡς καὶ
 5 πλοῦτον περιβαλέσθαι βαθὺν καὶ ὑπηρεσίαν ἑαυτοῖς ἀποτάξαι
 οὐκ ἰδιώταις, ἀλλὰ βασιλεῦσι κατάλληλον, καὶ οἴκους προσκλή-
 σασθαι, μεγέθει μὲν πόλεσιν ἰσικότητας, πολυτελείᾳ δὲ βασιλείων
 ἀπεικότητας οὐδέν· τοῖς δὲ λοιποῖς τῶν εὖ γεγονότων οὐχ ὁμοίαν 25 D
 ἐνεδείκνυτο τὴν προαίρεσιν, ἵνα μὴ τι ἕτερον φαῦλον ἔρῳ, φει-
 10 δόμενος τοῦ ἀνδρός. βασιλέα μὲν οὖν, οἷον τὸ ἀκριβὲς ἀπαι- 26
 τεῖ, οὐκ ἔωσι τὰ εἰρημένα ἐκεῖνον νομίζεσθαι· ἀλλ' οὐδὲ μέντοι
 φαῦλον εἶποι τις τὸν Κομνηνὸν αὐτοκράτορα. εἰ δὲ τὴν ἄγαν 27
 ἀκρίβειαν ζητοῖη τις ἐν τοῖς αὐτοκράτορσιν, οὐκ οἶμαι τινα τῶν
 ἀνέκαθεν τῆς Ῥωμαίων ἐπιβεβηκότων ἡγεμονίας ἐν πᾶσιν εὐδο-
 15 κιμηκότα κριθῆσεσθαι, ἀλλ' ἐκ τοῦ πλεονάζοντος ἐν τοῖς ἡθεσι
 σφῶν καὶ ταῖς πράξεσιν ἐκάστω ἢ πολιτεία κεχαρακτήρισται.
 ἀνέγκλητος γὰρ οὐδεὶς ἂν ποτε δόξαι οὐδ' ἀμυγῆς τῆς χείρονος 28 P II 311 A
 ἕξεως· θειοτέρας γὰρ τοῦτο μοίρας, ἀλλ' οὐκ ἀνθρωπίνης εἶη
 ἂν ποτε φύσεως.

16.

Άννα Κομνηνή, Αλεξιάς

Βλ. D. R. Reinsch – A. Kambylis (ed.), *Annae Comnenae, Alexias* [CFHB 40], Berlin 2001, XV, §8, 485.35-487.8 και §10, 491.25-27.

Πρβλ. Καρπόζηλος, *Βυζαντινοί Ιστορικοί και Χρονογράφοι*, τ. Γ', σ. 452-454 (κείμε.-σχόλ.)

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΤΩΝ ΒΟΓΟΜΙΛΩΝ ΑΙΡΕΣΕΩΣ ΚΑΙ ΟΠΩΣ Ο ΤΑΥΤΗΣ ΚΗΡΥΞ ΔΙΕΦΘΑΡΗ

35 VIII μετὰ δὲ ταῦτα ἔτους διηππεύοντος *** τῆς βασιλείας αὐτοῦ μέγιστον ἐπεγείρεται νέφος αἰρετικῶν, καὶ τὸ τῆς αἵρέσεως εἶδος καινόν, μήπω πρότερον ἐγνωσμένον τῇ ἐκκλησίᾳ. δύο γὰρ δόγματα συνηλθέτην κάκιστα καὶ φαυλότατα ἐγνωσμένα τοῖς πάλαι χρόνοις, Μανιχαίων τέ, ὡς ἂν τις εἴποι, δυσσέβεια, ἦν καὶ Παυλικιάνων αἵρεσιν εἵπομεν, καὶ
40 Μασσαλιανῶν βδελυρία. τοιοῦτον δὲ ἐστὶ τὸ τῶν Βογομίλων δόγμα, ἐκ Μασσαλιανῶν καὶ Μανιχαίων συγκεείμενον, καὶ ὡς ἔοικεν, ἦν μὲν κἀν τοῖς πρὸ τούτου πατρὸς χρόνοις, ἐλάνθανε δὲ· δεινότατον γὰρ <τὸ> τῶν Βογομίλων γένος ἀρετὴν ὑποκρίνασθαι. καὶ τρίχα μὲν κοσμικὴν οὐκ ἂν ἴδοις βογομιλίζουσιν, κέκρυπται δὲ τὸ κακὸν ὑπὸ τὸν μανδύαν καὶ τὸ

486

ANNΗΣ ΤΗΣ ΚΟΜΝΗΝΗΣ

Leib III 219/20

45 κουκούλιον. καὶ ἐσκυθρόπακεν ὁ Βογόμιλος καὶ μέχρι ῥινὸς σκέπεται καὶ κεκυφῶς βαδίζει καὶ ὑποψιθυρίζει τὸ στόμα, τάνδοθι δὲ λύκος ἐστὶν ἀκάθ-εκτος. 2 καὶ τοῦτο τὸ ἔθνος τοιοῦτον ὄν δυσφορώτατον, ὡσπερ ὄφιν ἐμφωλεύοντα τῇ χειρὶ ἐπωδῶν Ἰυγξιν ἀπορρήτοις ὁ ἐμὸς πατήρ εἰς φῶς ἐξεκαλέσατο καὶ ἐξήνεγκεν. ἀπάρτι γὰρ τὸ πολὺ τῆς τῶν ἐσπερίων
50 καὶ ἑώων ἀποθέμενος φροντίδος πρὸς τὸ πνευματικώτερον ἑαυτὸν ἐπέτεινεν. ἐν πᾶσι γὰρ τῶν ἀπάντων ἐκράτει· ἐν λόγοις διδακτικοῖς τοὺς περὶ λόγον ἐσπουδακότας ἐνίκα, ἐν μάχαις δὲ καὶ στρατηγίαις τῶν ἐν ὄπλοις θυμαζομένων ὑπερείχεν. 3 ὡς δὲ ἡ τῶν Βογομίλων ἀπανταχοῦ ἤδη διέσπαρτο φήμη (Βασίλειος γὰρ τις μοναχὸς πολυτροπώτατος μεταχει-
55 ρίσασθαι τὴν Βογομίλων ἀσέβειαν, δώδεκα μὲν ἔχων μαθητὰς, οὓς καὶ ἀποστόλους ὠνόμαζε, συνεφελκόμενος δὲ καὶ μαθητρίας τινάς, γύναια κακοήθη καὶ παμπόνηρα, ἐφήπλωσε τὴν κακίαν ἀπανταχοῦ) καὶ πολλὰς ψυχὰς δίκην πυρὸς ἐπενείματο τὸ κακόν, οὐκ ἠνείχετο ἢ τοῦ βασιλέως ψυχὴ τοῦτο καὶ διερευνᾷ τὰ περὶ τῆς αἵρέσεως. καὶ τινες τῶν Βογομίλων
60 εἰς τὰ ἀνάκτορα ἦγοντο, ἅπαντες δὲ Βασίλειόν τινα κατήγγελλον διδάσκαλον καὶ κορυφαῖον πρωτοστάτην τῆς βογομιλικῆς αἵρέσεως. ἐκ τούτων δὲ Διβλάτιός τις κατασχεθεὶς, ἐπεὶ ἐρωτώμενος ἀνομολογεῖν οὐκ ἠβούλετο, | αἰκίαις παραδοθεὶς τῆνικαῦτα τὸν λεγόμενον Βασίλειον ἀνωμολόγει καὶ οὓς ἐκεῖνος προεχειρίσατο ἀποστόλους. τοίνυν τὴν τούτου
65 ἀναζήτησιν πολλοῖς ὁ αὐτοκράτωρ ἀνέθετο. καὶ δῆτα ἀναφαίνεται <ὁ> τοῦ Σαταναὴ ἀρχισατράπης Βασίλειος, τὸ ἔνδυμα μοναχὸς, κατεσκληκῶς τὸ πρόσωπον, τὴν ὑπὲρ ψιλὸς, εὐμήκης τὴν ἡλικίαν, πολυτροπώτατος μεταχειρίσασθαι τὴν ἀσέβειαν. 4 καὶ αὐτίκα ὁ αὐτοκράτωρ, τὸ ἐνδομυχοῦν ἐθέλων παρασύρει ταῖς πειθανάγκαις, μετακα-
70 λῆται τὸν ἄνδρα μεθ' οἴου προσχήματος· καὶ γὰρ καὶ θώκων ὑπεξανέστη αὐτῷ, καὶ καθέδρας μετέδωκε καὶ τραπέζης τῆς αὐτῆς, καὶ ὅλην τὴν ὄρμιαν τῆς ἄγρας αὐτῷ κατεχάλασε, καὶ τὸ ἄγκιστρον περιπίρας παντοδαποῖς δελέασι τῷ παμφάγῳ τούτῳ κῆτει παρέσχεν ἐμφαγεῖν, καὶ ὅλον τὸ φάρμακον τῷ μοναχῷ τούτῳ καὶ πολλαχῶς τὴν κακίαν φέρων

- 75 ἐνέχει διὰ παντοίων ὑποκρινόμενος μαθητῆς αὐτῷ ἐθέλειν γενέσθαι, οὐκ αὐτὸς τάχα μόνος, ἀλλὰ καὶ ὁ αὐτοῦ ἀδελφὸς Ἰσαάκιος ὁ σεβαστοκράτωρ, καὶ πάντα τὰ παρ' αὐτοῦ λεγόμενα ὡς ἐκ Θεῆος ὁμφῆς λογίσεσθαι καὶ ὑπέκειν τούτῳ ἐν πᾶσιν, εἰ μόνον τὴν τῆς ψυχῆς αὐτῷ σωτηρίαν πραγματεύσοιτο ὁ κάκιστος Βασιλεῖος. „καὶ ἐγὼ μὲν“, φησιν, „ὦ πάτερ
- 80 τιμιώτατε“, (περιέχριε γὰρ τοῖς γλυκέσι τούτοις ὁ βασιλεὺς τὴν κύλικα, ὡς ἐξεμέσαι τὸν δαιμονιῶντα τὴν μελαγχολίαν αὐτοῦ) „ἀγαμαί σε τῆς

Leib III 220/1

ΑΛΕΞΙΑΣ ΠΕΝΤΕΚΑΙΔΕΚΑΤΗ 8,1-6

487

- ἀρετῆς ἕνεκα· ἀξιῶ σε δὲ καταμαθεῖν, τίνα τὰ παρά τῆς σῆς τιμιότητος εἰσηγούμενα, ὡς τὰ γε τῶν ἡμετέρων μόνον φαῦλα καὶ εἰς οὐδεμίαν ἀρετὴν φέροντα“. ὁ δὲ τὰ πρῶτα μὲν ἐσχηματίζετο, καὶ τὴν λεοντήν ὁ
- 85 κατὰ ἀλήθειαν ὄνος ἐκεῖνος ἐφείλκεν εἰς ἑαυτὸν πανταχόθεν, καὶ ἀπειτήδα πρὸς τὰ λεγόμενα, πλὴν ἐχαυνώθη τοῖς ἐπαίνοις· καὶ γὰρ καὶ ὁμοδιαιτον ἐποίησε τοῦτον. συμπάρῃν δ' ἄρα τούτῳ ἐν | πᾶσι καὶ συνεδραματούργει καὶ ὁ τοῦ βασιλέως ἀντάδελφος καὶ σεβαστοκράτωρ. 5 ὁ δὲ τὰ τῆς αἵρέσεως δόγματα ἀπήμεσε. καὶ ὁ τρόπος ὁποῖος· παραπέτασμα
- 90 γὰρ μεταξύ τὴν τε γυναικωνίτιν ἀπετείχιζε καὶ τοὺς βασιλεῖς μετὰ τοῦ βδελυροῦ τούτου πάνθ', ὅπως εἶχεν ἐν τῇ ψυχῇ, ἐξερευγομένου καὶ ἀναφανδὸν λέγοντος· ὁ δὲ γραμματεὺς ἀπεγράφετο ἔνδοθεν τοῦ πετάσματος τὰ λεγόμενα. καὶ ὁ μὲν λῆρος ἐκεῖνος διδάσκαλος τῷ δοκεῖν ἐγένετο, ἐσχηματίζετο δὲ τὴν μαθητείαν ὁ βασιλεὺς, ἀπεγράφετο δὲ τὰ τῆς διδασκα-
- 95 λίας ὁ ὑπογραμματεὺς. πάντα δὲ ῥητὰ τε καὶ ἄρρητα ἐπισυνεῖρεν ὁ Θεοπληγῆς ἐκεῖνος ἀνὴρ, καὶ οὐδενὸς ἐφείσατο Θεομισοῦς δόγματος, ἀλλὰ καὶ τὴν Θεολογίαν ἡμῶν παρεβλέψατο καὶ τὴν οἰκονομίαν πᾶσαν ἐφάντασε καὶ τοὺς ναοὺς, οἶμοι, τοὺς ἱεροὺς ναοὺς δαιμόνων ὠνόμακε, καὶ τὸ τελούμενον παρ' ἡμῖν σῶμα καὶ αἷμα τοῦ πρώτου καὶ ἀρχιερέως καὶ
- 5 θύματος παρά φαῦλον ἔθετο καὶ ἐλογίσατο. 6 ἀλλὰ τί τὸ ἐντεῦθεν; ἀπορρίπτει τὴν σκηνὴν ὁ βασιλεὺς καὶ ἀναπετάννυσι τοῦτο· καὶ τὸ συγκλητικὸν ἅπαν συνήθροιστο καὶ τὸ στρατιωτικὸν συνείλεκτο σύνταγμα καὶ ἡ γερουσία τῆς ἐκκλησίας συνῆν. προῦκάθητο δ' ἄρα τὸ τημι-
- 25 X τὸν μέντοι Βασιλείου, ὡς ὄντως αἵρεσιάρχην καὶ ἀμεταμέλητον παντάπασιν, ἅπαντες τῆς ἱερᾶς συνόδου καὶ τῶν Ναζιραίων λογάδες καὶ αὐτὸς δὲ ὁ τότε πατριάρχης Νικόλαος πυρὸς ἄξιον ἔκριναν. οἷς καὶ ὁ

17.

Ἰωάννης Κίνναμος, Ἱστοριῶν βιβλία ζ'

Βλ. A. Meineke (ed.), *Ioannis Cinnami, Epitome* [CSHB], Bonnæ 1836, σ. 67.3-68.20, 69.6-20, 73.18-78.2, 78.22-83.13.

Πρβλ. Καρπόζηλος, *Βυζαντινοί ιστορικοί και χρονογράφοι*, τ. Γ', σ. 650-657 (κείμε.-σχόλ.)

ΕΠΙ ΤΗΣ ΑΣΙΑΣ ΔΙΑΒΑΣΙΣ ΤΩΝ ΑΛΑΜΑΝΩΝ

12. Ἐγχευθεν τὰ ἐξ ἐσπέρας ἀρχὴν ἔσχε. Κελτοὶ γὰρ καὶ
 Γερμανοὶ καὶ τὸ Γαλατῶν ἔθνος καὶ ὅσα τὴν παλαιὰν ἀμφιπέ-
 5 μονται Ῥώμην, Βρίττιοί τε καὶ Βρετανοὶ καὶ ἅπαν ἄπλως τὸ
 ἐσπέριον ἐκεκίνητο κράτος, λόγῳ μὲν τῷ προχείρῳ ὡς ἐξ Εὐρώπης
 ἐπὶ τὴν Ἀσίαν διαβήσονται Πέρσαις τε μαχησόμενοι τοῖς παρὰ πό- V 30
 δας καὶ τὸν ἐν Παλαιστίνῃ καταληψόμενοι νεῶν τόπους τε τοὺς
 ἱεροὺς ἱστορήσοντες, τῇ γε μὴν ἀληθείᾳ ὡς τὴν τε χώραν Ῥω-
 10 μαίων ἐξ ἐφόδου καθέξοντες καὶ τὰ ἐν ποσὶ καταστρέφοντες. ἦν
 δὲ αὐτοῖς ἡ στρατιὰ ἀριθμοῦ κρείσσων. βυσιλεύς δὲ ἐπειδὴ ἄγχι-
 στα τῶν Οὐννικῶν ὁρίων γεγονέναι ἐπύθετο τοῦτους, πρέσβεις
 ἔστειλλε, Δημήτριόν τε τινα Μακρομβολίτην καὶ Ἀλέξανδρον ἄν- P 38
 δρα Ἰταλὸν μὲν τὸ γένος Γραβίνης δὲ πόλεως Ἰταλικῆς κόμητα γε-
 15 γονότα, πρὸς τε τοῦ Σικελίας τυράννου ἅμα πλείοσιν ἄλλοις τῆς
 τε ἀρχῆς ἀποβιβασθέντα καὶ βυσιλεῖ διὰ τοῦτο αὐτόμολον γεγο-
 νότα. ἐκέλευε δὲ τῆς τε γνώμης ἀποπειράσασθαι σφῶν, καὶ εἴγε
 μὴ ἐπὶ τῷ πονηρῷ Ῥωμαίων ἤκουσιν, ὄρκους τὸ πρῶγμα βεβαιοῦν.
 οἱ καὶ ἐπειδὴ ἐπὶ τοὺς τῶν βυρβάρων τούτων ἡγεμόνας ἦλθον,
 20 ἔλεξαν τάδε· “ ἀκήρυκτον πόλεμον ἄγειν ἐπὶ τοὺς μηδὲν ἡδικηκό-
 τας, οὔτε ὅσιον οὔτε ἄλλως εὐπρεπὲς ἀνθρώποις ἐστὶ γένους τε
 περιφανεῖα καὶ δυνάμειος περιουσία μάλιστα κεχρημένοις. νικῶν- B
 τες γὰρ, ἂν οὕτω τύχοι, οὐδὲ σὺν ἀνδρείᾳ νικήσουσι, καὶ ἡσσώ-

μενοι οὐχ ὑπὲρ ἀρετῆς κινδυνεύουσιν. ἄμφω δὲ οὐκ ἐπαινετά. ὑμῖν δὲ οὐδὲ ἄλλως ἐξέσται γῆν τὴν Ῥωμαίων πατεῖν μὴ πρότερον πίστεις περὶ τοῦ μηδὲν ἀδικήσιν δεδωκότας βασιλεῖ. ὥστε εἰ μὴ ψευδορκεῖν μέλλοιτε, τί μὴ ἐν τῷ ἐμφανεῖ τὸν πόλεμον ἄγετε; Ῥωμαίοις γὰρ καὶ ἐκ τοῦ εὐθέως διαρῆχασθαι, χαλεπὸν ὑμῖν ἔσται. εἰ δὲ καὶ σὺν ἐπιτορκίᾳ τὸν κατ' αὐτῶν διαφέρετε πόλεμον, πολλῶ δὴ χαλεπώτερον. θεῶ γὰρ καὶ τῇ Ῥωμαίων ἰσχύϊ πολεμεῖν λείπεται ὑμᾶς. εἰ δὲ καὶ ἀληθίζῃ τὸ φίλιον ἐν ὑμῖν, καὶ δόλος οὐδεὶς ὑποκάθηται, ὅρκους τὸ πρῶγμα βεβαιώσασιν ἐξέσται

C ὡς διὰ φιλίας τῆς βασιλείας μεγάλου ἴεναι γῆς, ὑποδοχῆς τε ἀπο- 10
λαύοντας εἰς τὸ εἶδος καὶ φιλοφροσύνης τῆς ἄλλης." οἱ πρέσβεις μὲν τοσαῦτα εἶπον· οἱ δὲ συνήρισαν γὰρ ἐς ταῦτόν περὶ τὴν Κορράδου τοῦ Ἀλαμανῶν ῥήγος σκητὴν ἅτε τὰ πριεβεῖα τῶν ἀνὰ τὴν ἐσπερίαν λῆξιν λαχόντος ἔθνων, ἐπὶ κακῷ μὲν τῷ Ῥωμαίων ἦκειν οὐδαμῇ ἔφασκον, κἂν δείσοι καὶ ὅρκους τὸ πρῶγμα πιστοῦσθαι, 15
ἐτοιμότητα καὶ τοῦτο ποιήσιν διετείοντο. ἐπὶ δὲ Παλαιστίνην αὐτοῖς ὄραν τὴν ὁρμὴν καὶ τοὺς τὴν Ἀσίαν ληστεύοντας Πέρσας. δόξαν οὖν οὕτω Ῥωμαίοις καὶ εἰς ἔργον τοὺς λόγους ἐξῆγον ὅσοι τῶ

D ἐς τοὺς ῥήγας καὶ ὅσοι ἄλλως ἐπίδοξοι τῶν ἐν αὐτοῖς ἦσαν δουκῶν φημι καὶ κομήτων. ἰδιάζουσαι δὲ ταῦτα ἀρχαὶ καὶ οἷόν τινες διαι- 20

μὲν οὕτω διηρήσθω. τελεσθέντων δὲ τοῖς πρέσβεισιν ὧν ἕνεκα **P** 39
περὶ τοὺς βαρβάρους ἦλθον, αὐτοὶ μὲν ἐς Βυζάντιον ἀπεκομίσθησαν, οἱ ῥήγες δὲ ὁδοῦ τὸ λοιπὸν εἶχοντο. οὐ μόντοι ἀλλήλοισ ἀνεμίγνυτο τὰ στρατεύματα, ἀλλ' ὁ μὲν Ἀλαμανὸς πρότερος, 10
πολλῶ δὲ κατόπιν ὁ Γερμανὸς ἐπορεύετο, οὐκ οἶδα ὅτου ἕνεκα τοῦτο ἐπιτηδείοντες, εἴτε καὶ καθ' ἑαυτὸν ἐκάτερος ἀξιόμαχος **V** 31
εἶναι φιλοτιμούμενος, εἴτε καὶ τὰ ἐπιτήδεια μὴ ἐπιλιπεῖν σφᾶς προνοούμενοι. ἦσαν δὲ ὅμως ἀνάριθμοι καὶ ὑπὲρ τὴν παρὰ θάλασσαν ψάμμον. οὐ τόσαις ὁ Ξέρξης ἐκαλλωπίσατο μερῶσιν, 15
ὅποτε νασι τὸν Ἑλλήσποντον ἐξέγινε. ἐπειδὴ γὰρ πρὸς τῷ Ἰστροῦ γεγόνασιν, ἐνταῦθα εὐτρεπῆ τὰ πρὸς τὴν διάβυσιν ὁ βασιλεὺς αὐ- **B**
τοῖς καθιστὰς ἐκέλευε τῶν ὑπογραμμιτέων τοὺς πλείστους ἐπὶ θάτερα τοῦ ποταμοῦ ἐστιχότας τὸν ἐκάστης φόρτον ἀπογεγραμμέναις νείως. ἐς ἐννεμήχοντα τοίνυν ἀριθμησάμενοι μερῶσιν τὸ ἐνταῦ- 20
θεν οὐχ οἷοί τε ἀριθμεῖν ἐγένοντο.

73

τοὺς προσδεχόμενος. βασιλεὺς μὲν οὖν οὕτω γνώμης εἶχεν. οἱ δὲ βάρβαροι ὀδῶ ἴοντες, ἐπειδὴ ἐς τὰς ἐπὶ Χοιροβύκχων παρῆλ-
 20 θον πεδιάδας (ἐπτιάζει γὰρ ἐνταῦθα ὁ χῶρος καὶ πόαν δαψιλῆ
 μάλιστα ἐς τὰς ἵππων παρέχεται νομάς), ἐνταῦθα ἠῶλίζοντο.

74

IOANNIS CINNAM

ἐνθα τι δυστύχημα λόγου κρεῖσσον αὐτοῖς ξυνενεχθῆναι λέγεται,
 V 33 ἐξ οὗπερ ἄν τις εἰκότως στοχάσαιτο μηνῖσαι τὸ θεῖον αὐτοῖς, τοὺς
 τε ὄρκους ἡδίκηκόσι καὶ πολλῇ τῇ ἐς τοὺς ὁμοθρήσκους αὐτοῖς καὶ
 μηδὲν ἡδίκηκότας ἀνθρώπους ἀπανθρώπια κεχρημένοις. ὄμβρον
 γὰρ ἕξασιού καταρραγέντος ἀθρόον οἱ τὸν χῶρον ἐκείνον παραρ-
 D ρόντες ποταμοί, ὧν ὁ μὲν Μέλαις, ἄτιρος δὲ Ἀθῆρας πρὸς τῶν
 ἐγγωρίων ἰστέλλονται, πολλῶ τοῦ συνήθους μᾶλλον ἀνοιδήσαντες
 μέτρον ἐπὶ πλεῖστον τε τοῦ πεδίου προχυθέντες πολὺ τι μέρος τοῦ
 Ἀλαμανῶν στρατεύματος αὐτοῖς ἵπποις καὶ ὄπλοις καὶ αὐταῖς παρ-
 σιραν ταῖς σκηναῖς ἐπὶ θάλασσαν τε ἀπὸ γῆς ἐξέπιψαν φέροντες. 10
 ὁ πυθόμενος βασιλεὺς ἐλίη τε τῶ εἰς τοὺς ἀνθρώπους τὴν ψυχὴν
 πεπονθῶς ἄνδρας τῶν ἐπὶ δόξης παραμυθησομένων Κορράδος
 τὴν συμφορὰν ἴστέλλει, μετεπέμπετό τε αὐτὸν ὡς λόγου τε κοινω-
 νήσῃ καὶ περὶ μεγάλων αὐτῶ συνδιασκέψαιτο. ὁ δὲ καὶ εἰσέτι
 P 42 μηδαμῇ καθυφείναι θέλιον τοῦ γούρου, ὑπαντῶν αὐτῶ ἐς Βυζάν- 15
 τιον προάγοντι τὸν αὐτοκράτορα ἡξίου, τοιούτων τέ τινων ἄλλων
 ὁμιλίαν τὴν ἑαυτοῦ σταθμώμενος ἦν. ἐφ' οἷς ὁ βασιλεὺς ἀλαζο-
 νείαν ὄρον οὐκ ἔχουσαν αὐτοῦ καταγνοὺς τοῦ λοιποῦ περιεῖδε.
 Κορράδος δὲ πανστρατὶ ὡς ἐπὶ Βυζάντιον ἐφέρετο· ἐν δὲ τῶ κα-
 ταντικῶν τειχέων βασιλικῶ γεγονὸς ἐνδιαιτήματι, ὃ Φιλοπάτιον 20
 ὀνομάζουσιν οὐκ οἶδα εἴτε τὴν φίλην αἰνιτιτόμενοι διατριβὴν (ἄνε-
 σιν γὰρ τινα παρέχεται καὶ φροντίδων ἀπαλλαγὴν τοῖς ἐκ τῶν
 ἀστικῶν ταράχων ἐνθάδε ἀπαλλυσομένοις) εἴτε καὶ τὴν φύλλοις

κομιῶσαν πόαν τε δαψιλῆ ἀνιείσαν (ἀμφιλαφῆς γὰρ ὁ χώρος καὶ ἐπίχλοον ἀπανταχῆ φέρει τὸ πρόσωπον), ἐντεῦθεν τῷ περιβύλῳ **B** προσεῖχε τοῦ ἄστειος. τοὺς τε οὖν πύργους ἐς ἕψος ἱκανῶς ἀνατρέχοντας κατανοήσας καὶ τάφρον μέγα τι χρῆμα βαθείας κύκλιον 5 περιθεούσης ἰδὼν ἐν θαύματι μεγάλῳ ἐγένετο. ἐπεὶ δὲ καὶ γυναικῶν ὄμιλον καὶ δῆμον ἄνοπλόν τινα καὶ ἀπερίεργον ἐπὶ τῶν προπυργίων ἰστώτα εἶδε (πάντες γὰρ ὅσοι πολεμίων εἰώθασι πόνων γεύεσθαι, οἱ μὲν πρὸς τοῖς τείχεσιν ἔνδον φρουροῦντες ἐκάθητο, οἱ δὲ πρὸ τοῦ περιβύλου τῆς πόλεως ἴστασαν χειρῶν ἄρχειν Ἀλα- 10 μανοὺς περιμένοντες), ἐπειδὴ γοῦν ταῦτα κατενόει, αὐτίκα ὕπερ ἦν περιουσίᾳ δυνάμειως ἀνέκπληκτον τὴν πόλιν μείναι ἐννοήσας, **C** ἐνθὲνδεν ἀπηλλάττετο, τὴν τε γέφυραν, ἢ τὴν ὑποκειμένην ὡς ἂν εἴποι τις ποταμοθάλασσαν ζεύγνυσι, ταχὺ διαβὰς ἐπὶ τι τῶν ἀντιπέρας Βυζαντίου κατήγετο προαστεῖον, ὃ Πικριδίον ὠνόμασται. 15 ἔστι δὲ τὸ τοῦ ἐνταῦθα κορυφοῦ τοιοῦτον. ὁ Εὐξείνος πόντος ἀπορροήν τινα ποιούμενος ἐπὶ τὸ δεξιὸν εἰσπλέοντι μέρος ὡς ἐπὶ δυσμᾶς ἄνεισι, λιμένα ἐπιμήκη Βυζαντίοις ἐργαζόμενος. ποταμὸς δὲ τις ἄνωθεν ποθεν ἐκβάλλων τὸ ρεῦμα κάτεισι μὲν διὰ τῶν τῆδε πεδιάδων, ὀλίγου δὲ Βυζαντίου ἄποθεν κατὰ κορυφὴν τῷ λιμένι ξυμ- **D** 20 βάλλων εἰς ταῦτόν ἔρχεται, ἐνθα τὴν γέφυραν ἴστασθαι ξυμβαίνει.

15. Τοῦτο μὲν δὴ τοιοῦτον. Κορυφὸς δὲ ἐνταῦθα γεγινώς λόγους ἐς βασιλεία οὐ πύρρῳ θρόνῳ ὄντας πολλῆς ἐπέμψεν.

εἶχε δὲ ὧδε τὰ μηνύματα. “*χρη* βυσιλεῦ ἐπὶ παντὶ τῶν γε νοῦν
 ἔχοντα οὐ τὸ πρῶγμα σκοπεῖν καθ’ ἑαυτό, τὸν δὲ σκοπὸν ὄθεν
 γένοιτο πολυπραγμονεῖν μάλιστα. ὃ γὰρ γνώμης ἤρτηται τινος,
 οὔτε ἀγαθὸν ὄν ἐπαινεῖται πολλάκις, οὔτε φαῦλον φαινόμενον ψέ-
 V 34 γασθαι πέφυκε. καὶ τις πρὸς ἐχθρῶν μὲν ἀγαθοῦ παρὰ γνώμην 5
 ἐνόησε τυγχάνει, φλαύρου δ’ αὐτὸ πρὸς τῶν φίλων πειρᾶται τινος.
 P 43 μὴ τοίνυν τῶν τῷ πλήθει τῆς ἡμετέρας στρατιᾶς χθές περὶ τὴν
 χώραν ἡμαρτημένων τὴν σὴν τὰς αἰτίας ἐφ’ ἡμᾶς ἄγε, μηδὲ διὰ
 ταῦτα χαλέπαινε, ἐπεὶ οὐχ ἡμεῖς αὐτοὶ σοι τῶν τοιοῦτων κατέ-
 σταμεν αἴτιοι, ἢ δὲ τοῦ πλήθους φορὰ ἀλόγως ἐνθα ἔτυχε φερο- 10
 μένη αὐτοματιζεῖν οἶδε ταυτί. στρατεύματος γὰρ ξένου καὶ ἐπή-
 λυδος τὸ μὲν ἐπὶ ἱστορίᾳ τῆς χώρας τὸ δὲ ἐπὶ πορισμῶ τῶν ἀναγ-
 καίων πολλαχόσε πλανωμένου καὶ περιτρέχοντος, τοιαῦτα ἐκατέ-
 ρωθεν ἡμαρτάνεσθαι ἀπεικὸς οἴμαι οὐδέν.” Ἀλιμανοὶ μὲν τοσαῦτα
 εἶπον. βασιλεὺς δὲ εἰρωνεῖαν τὸ πρῶγμα λογισύμενος ἀμείβετο 15
 ὧδε. “*οὐδὲ τὴν ἡμετέραν* λέληθε βυσιλείαν ἢ τοῦ πλήθους ῥοπή
 δυσάγωγόν τι οὔσα καὶ δυσήνιον αἰὲν χρῆμα. ἀμέλει καὶ διὰ
 B φροντίδος ἡμῶν ἦν, πῶς ἂν διὰ τῆς ἡμετέρας ἀβλαβῶς διελθεῖν
 ἡμᾶς γένοιτο ξένους καὶ ἐπήλυδας ἄνδρας καὶ οὐδὲν ὃ τι ἀδικεῖν
 ἡμᾶς οὔτε ἐπαγγελλομένους οὔτε ἄλλως διεδυνημένους, ὡς μὴ ξε- 20
 νίαν ἀδικοῦντες δόξαν οὐκ ἀγαθὴν παρὰ ἀνθρώποις ἀπενεγκώ-
 μεθα. ἐπεὶ δ’ ὑμῶν αἵτε ζυνετωτάτοις οὔσι καὶ τὰς τῶν πραγμά-

των φρέσεις καλῶς ἐξετάζειν ἐπισταμένοις ἀνέγκλητα εἶναι δῆπου τὰ τοιαῦτα δοκεῖ, ἡμεῖς καὶ χάριτας ὑμῶν ὄφλομεν. οὐ γὰρ ἔτι φροντιοῦμεν ὅπως ἂν τὴν ὀχλικὴν τῶν ἡμετέρων ἀναχαιτίσωμεν ὀρμὴν, ἀλλ' ἐπιρρήσομεν ταῦτα τῇ τοῦ πλήθους ἀλογιστίᾳ, κα-
 5 θὼς ὑμεῖς εὖ ποιῶντες ἡμῶς ἐδιδάξατε. συνοίσει τοίνυν ὑμῶν μηκέτι σποράδας τὴν ὁδὸν λέναι, μηδὲ οὕτως ἐπὶ ξένης πλαναῶσθαι. C
 ἐπειδὴ γὰρ οὕτω δέδοχται, καὶ ἀνεῖται τοῖς πλήθεσι παρ' ἀμφο-
 τέρων ταῖς οἰκείαις χρῆσθαι ὀρμαῖς, πολλὰ πρὸς τῶν αὐτοχθό-
 νων πεπονθένει τοὺς ξένους εἰκόσ." ταῦτα εἰπὼν αὐτοὺς μὲν
 10 ἀπεπέμψατο, τὸν δὲ Ῥωμαίων στρατὸν πλήθει μὲν παρὰ πολὺ τοῦ τῶν βαρβάρων ἐλασσοῦμενον εἰδίως, ἐπιστήμη δὲ στρατιω-
 τικῇ καὶ καρτερίᾳ τῇ περὶ τὰς μάχας τοσοῦτω δὴ μᾶλλον πλεονε-
 κτοῦντα, τοιῶδε ἐγενόει. τὸν Προσοῦχ καὶ τὸν Τζικανδέλην καὶ πλείστους ἄλλους τῶν Ῥωμαίων στρατηγῶν ἐκέλευε στρατεύμα
 15 ἐπαγομένους ἰκανὸν ἀντιμετώπους Ἀλαμανοῖς ἵστασθαι. τάξασθαι μέντοι ὧδε. τὸ μὲν ἀπολεμιώτερον καὶ ὡσπερ ἀγελαῖον τοῦ στρα-
 τοῦ πρόρρωθεν καὶ ὡς ἀπὸ σημείων σιῆναι τετάρων· μετὰ δὲ τοῦτο D
 ὅσον ὀπλιτικὸν καὶ κατὰφρακτικόν· ἔξῃς δὲ τοὺς ὕσσι ταχυπόδων ἐπίβαινον ἵππων· τελευταῖον δὲ καὶ μετὰ μέτωπον Σκύθας ἅμα
 20 Πέρσαις καὶ τὸ Ῥωμαίων τοξικόν. Ῥωμαῖοι μὲν οὖν κατὰ ταῦτα ἐποίουν, Ἀλαμανοὶ δὲ ὡς εἶδον θυμῶ πολλῶ καὶ θυρόβῳ ἐχόμε-
 νοι δρόμῳ ἐχώρουν. σιγίσιαται τοίνυν μάχῃ καρτερά, καὶ φό-
 ρος Ἀλαμανῶν πολλὸς γίνεται. Ῥωμαῖοι γὰρ σὺν ἐπιστήμῃ ἐπιόν-
 τας αὐτοὺς ὑφιστάμενοι ἔκτεινον. Κορράδος δὲ οὐπω τι πεν-

P 44 σμένος τῶν γεγονότων σοβαρὸς ἔτι καθῆστο καὶ ἐπὶ μακροῖς ὠγεῖτο ἑλλίσιν. ὁ τοίνυν βασιλεὺς τῆς προτέρας αὐτὸν ἐπικερτομησαί

18.

Νικήτας Χωνιάτης, Χρονική Διήγησις

Βλ. J.-L. van Dieten (ed.), *Nicetae Choniatae Historia* [CFHB 11], Berlin 1975, σ. 544.8-547.84

Πρβλ. Καρπόζηλος, *Βυζαντινοί Ιστορικοί και χρονογράφοι*, τ. Γ', σ. 770-774 (κείμε.-σχόλ.)

ΑΦΙΞΙΣ ΤΩΝ ΣΤΑΥΡΟΦΟΡΩΝ ΕΙΣ ΒΥΖΑΝΤΙΟΝ ΚΑΙ ΑΠΟΔΡΑΣΙΣ ΑΛΕΞΙΟΥ Γ'

544

ΝΙΚΗΤΑ ΤΟΥ ΧΩΝΙΑΤΟΥ

Bekk 720/1

Καὶ οἱ μὲν οὐ χάρακι καὶ ὄπλοις, τῷ δὲ περιβόλῳ τῆς πόλεως ἡμῶν
 διείργοντο· ὁ δὲ βασιλεὺς Ἀλέξιος πάλαι τεθησαυρικῶς ἐν ψυχῇ τὴν
 10 φυγὴν καὶ ἅπας αὐτῆς γινόμενος ὠπλοφόρησεν οὐδαμοῦ, οὐδ' ἀντι-
 μέτωπος ὤφθη τοῖς ἔξωθεν, ἀλλὰ θεατῆς τῶν δρωμένων ἐκάθητο, τοὺς
 ὑπερυψηλοὺς δόμους ἀνιών, οἱ τῆς ἐξ Ἀλαμανῶν δεσποίνης κικλή-
 σκονται. οἱ δὲ γε περὶ αὐτὸν οἰκειακοὶ τε καὶ συγγενεῖς, ὄσονοῦν συν-
 αγηοχότες στράτευμα ἵππικὸν καὶ μοῖραν εὐάριθμον πεζικὴν, ἐκ δια-
 15 λειμμάτων ἐξήεσαν, μόνον οὐ προθέμενοι δεικνύειν τὸ μὴ ἔρημον ἀν-
 θρώπων τὴν πόλιν εἶναι παντάπασιν. ἐπελάσεις τοίνυν ἐξ ἐπιδρομῆς
 μερικαὶ καὶ διακοντίσεις ἵπποτῶν πρὸς ἱππέας κατ' ἔρεθισμὸν καὶ ζῆλον
 ἀνδρείας πολλάκις τῆς ἡμέρας συνέβαινον ἐκατέρωθεν· καὶ ἦσαν ἐν
 τούτοις οὐκ ἀγεννῆ τὰ ἡμέτερα. ἀλλὰ καὶ πεζῶν ἐκτηδῶσαι δυνάμεις
 20 ἐς τὴν αὐλειὸν μάλιστα, ἦν εἰρήκειμεν, τοῖς ἐναντίοις προσέβαλλον.
 ἦν δὲ καὶ ἀπὸ πετροβόλων μηχανημάτων ἀχρειούμενα τὰ βασιλεία,
 ἐνιαχοῦ δὲ | κάκ τῶν τειχέων τῆς πόλεως βάρη λίθων ἀπροσφενδουού-
 μενα τοὺς ἐναντίους κατέπληττον.

Ἐνστάσης δὲ τῆς ἐπτακαιδεκάτης τοῦ Ἰουλίου μηνὸς χερσαῖοί τε
 25 καὶ ὕδραῖοι κεκρίκασιν ἀνδρικώτερον διαγωνίσασθαι οἱ ἀντίμαχοι, ὡς
 ἦ τῶν κατὰ σκοπὸν ἐπιτευξόμενοι ἢ τούτων διαπεσόντες ἐς ζυμβάσεις
 βλέποντες· ἀμφοτέρω γὰρ ἡ φήμη περιιπταμένη λαμπρῶς ἐκώτιλλεν.
 οἱ μὲν τοίνυν τὰ πλοῖα φέροντες ἔστησαν κατέναντι τῶν Πετρίων,
 βοείαις δοραῖς φραξάμενοι ταῦτα, ὡς εἶεν πυρὶ ἀδήλωτα, κὰν ταῖς κε-
 30 ραῖαις τεκτηνάμενοι κλίμακας τὰς βαθμίδας μηρινθῶδεις ἐχούσας ὑπο-
 χαλωμένας τε διὰ κάλων καὶ αὔθις ἀφρομένας εἰς ὕψος προσδεδεμένων
 τοῖς ἰστοῖς· οἱ δὲ τειχεσιπλήτην κριὸν κρατυνάμενοι καὶ τοὺς τζαγγρατο-

ξότας πολλαχῆ περιστήσαντες ὡς ἀφ' ἑνὸς συνθήματος ποιοῦνται τὴν
 σύρρηξιν. καὶ ἦν ἡ μάχη φρικαλέα τις καὶ στονέουσα πάντοθεν. οἱ τε
 γὰρ περὶ τὸν κριὸν ὀπλισάμενοι τὸ τεῖχος ῥήξαντες πάροδον ἔσχον 35
 ἔσωθεν, ὃ παρατείνει πρὸς θάλασσαν περὶ τόπον, ὃς Ἀποβάθρα βασι-
 λειος ὀνομάζεται, εἰ καὶ πρὸς τῶν ἐπικούρων Ῥωμαίοις Πισσαίων καὶ
 τῶν πελεκυφόρων βαρβάρων ἀπεκρούσθησαν γενναιότερον καὶ τραυ-
 ματῖαι οἱ πλείους ἐπανέλυσαν· οἱ τε τοῖς πλοίοις ἐνόητες τοῖς τεῖχεσι
 προσπελάσαντες καὶ δι' ἀκατίων τὰς ἀγκύρας ἔραζε ρίψαντες ἐκ τῶν 40
 κλιμάκων, | ἔπειτα τοῖς ἐπὶ τῶν πύργων συμπλέκονται καὶ τρέπονται
 τούτους ῥαδίως ὡς ἐξ ὑπερδεξίων μαχόμενοι καὶ κατὰ κορυφὴν οἶον
 ἐφροστώτες καὶ βάλλοντες· κατὰ πολὺ γὰρ τῶν τῆς πόλεως τειχέων
 ὑπερανεστήκεσαν αἱ κλίμακες, μετέωροι διὰ πεισμάτων γινόμεναι.

Τὸ δ' ἀπὸ τοῦδε λαβόμενοι τῶν τειχισμάτων οἱ πολέμιοι πῦρ ἐνιάσι 45
 ταῖς οἰκίαις, ὅποσαι τοῖς τεῖχεσιν ἐκκρεμεῖς, διασκεδασθέντες πολλαχῆ.
 καὶ γίνεται τῆς ἡμέρας ἐκείνης ἐλεινόν τι θέαμα καὶ ποταμούς ἐθέλον
 δακρύων ἀντιρρόπων τῷ πολλῷ τῆς πυρκαϊᾶς· πάντα γὰρ ὅσα ἐκ τοῦ
 τῶν Βλαχερνῶν βουνοῦ πρὸς τὴν μονὴν διήκει τοῦ Εὐεργέτου κατ-
 ηθάλωτο καὶ ὑπερεμηκίσθη τὸ καλούμενον Δεύτερον ἢ τοῦ πυρὸς ἔρωή. 50

Ἰδῶν δὲ ὁ Ἀλέξιος τὸ οἰκτρὸν τοῦτο τῆς βασιλίδος δυστύχημα καὶ
 τὴν συνοχὴν τῶν ἀνθρώπων εὐλαβηθεὶς ὀπλίτης μόλις ὄραται, καὶ
 μάλισθ' ὅτι πρὸς ὄργην τοὺς πλείους ἐπιφρίσσοντας ἑώρα καὶ λόγους
 ἐπαχθεὶς κατ' αὐτοῦ καὶ προπηλακισμούς ἀφιέντας, οἷς οἰκουρεῖν ἐλό-
 μενος ἦρεν ἐπὶ μᾶλλον τὰ τῶν ἐναντίων φρονήματα, μηδεμίαν ἀρωγὴν 55

ὑπονοθευομένη τῇ πόλει ψηφισάμενος, ἀλλ' ἀφεις τὸν πόλεμον τοῖς
 τεῖχεσι προσελθεῖν, πρᾶγμα μὴ εἰς δεῦρο πραχθέν, ὡς εἶπερ οὐκ ἦδει
 τῆς ὑστεροβουλίας κρείττονα τὴν προμήθειαν καὶ τὸ φθάσαι βέλτιον
 τὸν πολέμιον ἢ παρ' αὐτοῦ προληφθῆναι, ὅσα καὶ σῶμα δεινῶ καχεκτί-
 60 ματι τὴν ἴασιν ὑπερπαίοντι. ἐξίων τοίνυν τῶν ἀρχείων Ἰπρίπτας
 πλείστους πρὸς ἑαυτὸν ἐπεσπάσατο καὶ πεζὴ τις φάλαγξ οὐκ ἀγεννῆς
 συνδεδράμηκεν ἐκ τῆς ἀκμῆς τῆς πόλεως, ὥστε καὶ τῷ κατὰ χέρσον
 πολεμῖω στρατεύματι φρικασμὸς ἐπεγένετο σώματος, μεγίστην αἰφνηδὸν
 θεασαμένῳ παράταξιν. τάχα δ' ἂν καὶ σωτήριον ἔργον διήυστο, εἰ
 65 ὁμόσε κεχωρήκει τοῖς ἀντιπάλοις· νῦν δὲ ἡ ἐνδελεχὴς τῆς φυγῆς ἐννοια
 καὶ τῶν περὶ αὐτὸν τὸ εὐπτόητον τοῦ τί δεῖ ἐπὶ καιροῦ ποιεῖν ἐξέκρουσε
 τὸν Ἀλέξιον. καὶ παραταξάμενος μόνον, ὅθεν ἐξῆλθε Ῥωμαίοις ἀσπά-
 σιος ὡς δῆθεν ἀντιταξόμενος τοῖς Λατίνοις, ἐπανῆλθεν αἰσχιστος καὶ
 ἐφύβριστος, σοβαρώτερον μᾶλλον καὶ θρασύτερον πεποικῶς τὸ ἀντί-
 70 μαχον, ἐπεὶ καὶ κατεπαρθὲν τῶν Ῥωμαίων ὀπίσω τούτων εἶπετο
 τραπομένων πρὸς ὑπονόστησιν καὶ τὰ δοράτια ἐπεκράδαινον.

Εἰσιὼν οὖν Ἀλέξιος τὰ βασιλεια πρὸς ἀπόδρασιν ἐνσκενάζεται,
 ὡς εἶπερ φερομένην τὴν πόλιν εἰς ἀτυχῆς πτώμα καὶ ὑπὲρ αἴσαν ἀφαν-
 τῶσαι διεπονεῖτο καὶ τὸν ταύτης ἀποτεταμένον συνέτεμεν ὄλεθρον.
 75 τὰ τοῦ σκοποῦ τοίνυν κοινωσάμενος μετρίοις τῶν κατευναστριῶν

ἐκείνω καὶ συγγενῶν κάκ τῶν θυγατέρων τῇ Εἰρήνῃ, καὶ δέκα χρυσίου ἐνθήμενος κεντηνάρια καὶ κόσμους ἄλλους βασιλικούς ἐκ λίθων τιμαλφῶν συγκειμένους καὶ μαργάρων διαφανῶν, περὶ τὴν πρώτην ἄρας φυλακὴν τῆς νυκτὸς ἤλαυνεν ἐς τὸ Δεβελτόν, ἐνθα τὴν οἰκίαν προητοίμασεν ἀφιξιν, δειλαιοσ ἐν ἀνθρώποις, μὴ φίλ|τρῳ παίδων μαλαχθεῖς, μὴ 80 γυναικὸς ἔρωτι δαμασθεῖς, μὴ τηλικαύτῃ πόλει μαλακισθεῖς, μηδέ τι τῶν ἄλλων εἰς νοῦν βαλόμενος, φιλοψυχίᾳ δὲ καὶ δειλανδρίᾳ σωτηρίαν ἑαυτῷ, καὶ ταύτην ἀμφίβολον, χωρῶν καὶ πόλεων τοσούτων καὶ γένους παντὸς ἀλλαξάμενος.

19.

Γεώργιος Ακροπολίτης, Χρονική Συγγραφή

Βλ. Γεώργιος Ακροπολίτης, *Χρονική Συγγραφή*, έκδ. A. Heisenberg, *Georgii Acropolitae, Historia*, Stuttgart 1903, διορθ. επανέκδ. P. Wirth, Stuttgart 1978, σ. 154.10-156.18

Πρβλ. Καρπόζηλος, *Βυζαντινοί ιστορικοί και χρονογράφοι*, τ. Δ', σ. 53-59

ΕΠΙΒΟΥΛΗ ΤΟΥ ΜΙΣΘΟΦΟΡΙΚΟΥ ΚΑΤΑ ΤΩΝ ΜΟΥΖΑΛΩΝΩΝ ΚΑΙ ΤΑ ΤΟΤΕ ΣΥΜΒΑΝΤΑ

Ephraem. 75. Ὁ μὲν οὖν υἱὸς τοῦ βασιλέως Θεοδώρου Ἰωάννης 10
ed. B. v. 9293 πάνυ ἀφῆλιξ ἐτέγγαμεν ἂν ἐν τῷ καιρῷ τῆς τελευταίας τοῦ
Georg. Pach. βασιλέως καὶ πατρός· οὕτω γὰρ τελείων ἐνιαυτῶν ὑπῆρχεν
ed. B. I 39 ὀπτιώ. ὁ δὲ πατὴρ τούτου καὶ βασιλεὺς διαθήμην πεποίηκε,
165 ed. B. τάχα μὲν ὡς ἐπὶ τῷ παιδί, τῇ δ' ἀληθείᾳ ἐπὶ τῷ πρωτο-
Nic. Greg. βεστιαρίῳ αὐτοῦ τῷ Μουζάλωνι Γεωργίῳ. τοῦτον γὰρ ἡ 15
ed. B. I 62 διαθήκη ἐπολεῖ τῶν Ῥωμαϊκῶν ἀπάντων πραγμάτων κύ-
ριον, ὥστε τὸ κράτος ἔχειν ἀπάσης τῆς τῶν Ῥωμαίων ἀρχῆς,
μέχρις ἂν ὁ τοῦ βασιλέως υἱὸς εἰς τελείαν τὴν ἡλικίαν
ἀφίκοιτο· καὶ προύβησαν ἐπὶ τούτοις προστάξει τοῦ βασι-
λέως καὶ ὄρκοι παρὰ τῶν ἐντυχόντων τῷ τότε. ἀλλ' οὕτω 20
τριταῖος ἦν ἐν τάφῳ κείμενος ὁ τοῦ βασιλέως νεκρός, καὶ
ὡς ἀπὸ κοινοῦ συνθήματος συνδραμόντες πάντες οἱ ἐφευρε-
θέντες ἐκεῖσε Ῥωμαῖοι — στράτευμα δὲ ἦν ἰκανὸν συν-
ηγμένον ἐκεῖσε — οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ οἱ πρὸς τοῦ βασιλέως
κεκακωμένοι ἄνδρες εὐγενεῖς καὶ τῆς πρώτης τυγχάνοντες 25
τάξεως, ὧν εἷς μὲν ὑπῆρχεν ὁ Στρατηγόπουλος Ἀλέξιος,
οὗ τὸν υἱὸν Κωνσταντῖνον τετύφλωκεν, αὐτὸν δὲ καθειρώξεν,
ὁ Τορνίκης τε Κωνσταντῖνος, ὃν μέγαν προμμικῆριον ὁ

βασιλεὺς Ἰωάννης εἶχε — καὶ πρὸς τοῦ βασιλέως υἱοῦ καθ-
 ωσίωτω, ὁ Φιλῆς Θεόδωρος, τοὺς ὀφθαλμοὺς καὶ αὐτὸς
 ἐξορωγγυμένος, καὶ ὁ Ζαγαρομμάτης Γεώργιος, ὃν πρωτο-
 βεστιαρίτην μὲν ὁ βασιλεὺς ὠνόμασεν Ἰωάννης, ὁ δὲ υἱὸς
 5 αὐτοῦ παρακοιμώμενον πρῶτον τιμήσας μετὰ βραχὺ καθω-
 σίωσεν, οἱ τέτταρες υἱοὶ τοῦ πρωτοβεστιαρίου τοῦ Ρεοὺλ
 καὶ αὐτοὶ καθειργμένοι, ὁ Ἀλυάτης τε Νικηφόρος, ὃν πρὸ
 βραχέος ἐπὶ τοῦ κανικλείου τετιμηκὼς ὕστερον τὴν γλῶτταν
 ἐπ' οὐδεμιᾶ αἰτία ὁ βασιλεὺς ἐκτεμὼν καθωσίωσεν, ἄλλοι
 10 τε πολλοὶ τῶν χρησίμων καὶ ὀνομαστῶν ἀνδρῶν. οἱ τοῖς
 στρατιώταις ξυνιόντες καὶ ἅμα συνδραμόντες καὶ ἐπὶ τῇ
 τῶν Σωσάνδρων συνανιόντες μονῇ κατὰ τοῦ πρωτοβεστι-
 αρίου καὶ ἐπιτρόπου καὶ τῶν ἀνταδέλφων αὐτοῦ ἀντοβοεὶ
 ἐφόρησαν· ἐκεῖσε γὰρ εἶχε τὴν σκηνὴν ὁ πρωτοβεστιαρίος 156 *ed. B.*
 15 καὶ τὴν ὄσιαν τοῦ τεθνηκότος βασιλέως ἐπλήρου.

Γνοὺς οὖν ὁ πρωτοβεστιαρίος τὴν ἔφοδον τοῦ λαοῦ, συν-
 ἅμα τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ Ἀνδρονίκῳ, ὃν καὶ μέγαν δομέστικον
 κατωνόμαζον, καὶ τῷ πρώτῳ αὐτοῦ ἀδελφῷ, ὃν καὶ πρωτοκυ-
 νηγὸν ἐκάλουν, ἐντὸς ἐγένοντο τοῦ ναοῦ. ὡς δὲ τὸ πλῆθος

εἶδον γυμνοῖς τοῖς ξίφεσι κατ' αὐτῶν χωροῦντας, ἐντὸς εἰσῆσαν
 καὶ τοῦ ἱεροῦ βήματος, καὶ τὴν παναγῇ περιπτουζάμενοι τρά-
 πεξαν ἐκεῖσε ξίφους ἔργον γενένηται, μηδὲ μετὰ τὸν φόνον
 οἶκτον λαβόντων τῶν φονευτῶν· τοιοῦτον γὰρ τὸν θυμὸν ὁ
 λαὸς ἅπας ἐπέτρεφε κατ' αὐτῶν, ὥστε καὶ μεληδὸν διατε- 5
 μόντες αὐτούς, μᾶλλον δὲ κατὰ ἄρθρα, ἢ καὶ σμικρὰ τῶν
 σαρκῶν διελόντες τεμμάχια ἕκαστος τὸ οἰκεῖον τμήμα κρα-
 τῶν τῆς ἐπιθυμίας ἐνεφορήθησαν. κὰν τῷ τάφῳ δὲ περι-
 στάντες τοῦ βασιλέως Θεοδώρου ὀνειδιστικοῖς καὶ αὐτὸν
 ἔβαλλον λόγοις, ὅτιπερ τὴν τῶν Ῥωμαίων ἀρχὴν καὶ τὰ αὐ- 10
 τῆς πράγματα ἀνδραρίοις βδελυροῖς καὶ ἀνθρωπίσκοις οὐτι-
 δανοῖς ἐμπεπίστευκε, τοῖς ἐκ θυμέλης μελωδήμασιν ἀνατε-
 θραμμένοις καὶ αὐλοῖς χαίρουσι καὶ χορδαῖς καὶ πρὸς λύραν
 ψαλλάττειν ἐμελετήσασι, καὶ τὸ ὁμηρικὸν ἐξαιρεῖν ψεύσταις
 Π. ΧΧΙΥ 261 τ' ὀρχησταῖς τε καὶ ἀρίστοις χοροτυπῆσι, καταλειοίπει δὲ 15
 ἀνδρας γενναίους καὶ περιδεξίους στρατηγούς, καλῶς τε καὶ
 εὐαρέστως τῷ βασιλεῖ καὶ πατρὶ ἐξυπηρετήσαντας. καὶ
 ταῦτα μὲν τοιοῦτον ἔσχε τὸν τρόπον.

20.

Ἰωάννης Καντακουζηνός, Ἱστοριῶν Βιβλία Δ΄

Βλ. L. Schopen (ed.), *Ioannis Cantacuzeni eximperatoris, Historiarum libri IV*, Bonnae 1831, τ. II, σ. 233.8-235.9

Πρβλ. Καρπόζηλος, *Βυζαντινοὶ ἱστορικοὶ καὶ χρονογράφοι*, τ. Δ΄, σ. 213-225 (κείμεν.-σχόλ.)

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΝ ΤΕΛΕΣΘΕΝΤΩΝ ΤΟΙΣ ΖΗΛΩΤΑΙΣ

ἂ καὶ περιμάχητος αὐτοῖς ἐδόκει ἢ ἐκείνου συμμαχία. ἐν Θεσσαλονίκῃ δὲ ὁ πρωτοστράτωρ, ὡσπερ ἔφημεν, ἀμφίβηλος ἰοῶν καὶ περὶ τῶν βασιλέων ὅτῳ πρόσθηται φανερώς διασκεπτόμενος, μαλακώτερόν τε τῶν πραγμάτων ἤπειτο καὶ τοὺς λεγομένους Ζηλωτάς, οἳ ὑπὲρ βασιλέως τοῦ Παλαιολόγου βασιλεῖ τῷ Καντακουζηνῷ ἤρουντο πολεμεῖν, ἀξανομένους κατὰ μικρὸν περιεώρα, τοῦτο μὲν, μὴ φανερὸς γένοιτο τὰ Καντακουζηνοῦ τοῦ βασιλέως ἤρημένος, δεδοικώς, (ἢ γὰρ θυγάτηρ αὐτῷ καὶ ἡ γυνὴ, αἱ ἦσαν ἐν Βυζαντίῳ, καὶ ἡ ἄλλη περιουσία οὐκ εἶων πράττειν ἢ ἤρεϊτο, ἐμβάλλουσαι εἰς ἀγωνίαν, μὴ δι' αὐτὸν πολλοῖς προσομιλήσωσι ἄκοῦς,) τοῦτο δ' P. 476 ὅτι καὶ Θεσσαλονικέων οὐ μόνον ἡ στρατιὰ, οἳ ἦσαν οὐκ ὀλιγοί, ἀλλὰ καὶ τῶν πολιτῶν οἳ δυνατοὶ τὰ βασιλέως τοῦ Καντακουζηνοῦ ἤρημένοι πρὸς ἀμέλειαν ἐνήγον, οἷς ἐθάρσσει, ὅτε βούλοιο, περιέσεσθαι τῶν Ζηλωτῶν. ἐπεὶ δὲ ἐκεῖνοι διὰ τὴν μέλλησιν ἐκείνου ἦσαν οὐκ εὐκαταφρόνητοι καὶ τὸν δῆμον ἀνηρέθισαν κατὰ τῶν δυνατῶν, τοῦ πρωτοστράτορος

Α. C. 1342 ἤδη ἐγνωσμένου τὰ Καντακουζηνοῦ τοῦ βασιλέως δοῦν, ἐπι-
 θέμενοι ἀθρόον, ἐξελαύνουσι τῆς πόλεως περὶ χιλίους ὄντας,
 συμβολῆς ὀλίγης γενομένης δι' ἀκροβολισμῶν, ἐν ἧ καὶ τῶν
 πρωτοστράτορος οἰκετῶν ἐγένοντο ὀλίγοι τραυματίαι· ἐάλω-
 Βσαν δὲ καὶ τῶν δυνατῶν τινες, οἳ οὐκ ἠδυνήθησαν τοῖς ἄλλοις 5
 τῇ πρώτῃ συνεκπεσεῖν ὄρμῃ. ἔφ' ἑαυτοῖς δὲ οἱ Ζηλωταὶ τὴν
 πόλιν ποιησάμενοι, ἐτράπησαν εἰς τὰς οἰκίας τῶν φυγάδων
 καὶ αὐτὰς τε καθήρουν καὶ τὰς οὐσίας διήρπαζον, καὶ τὰλλα
 ἔπρακτον, ὅσα ἦν εἰκὸς αὐτοὺς ἀνθρώπους ὑπὸ πενίας συνε-
 λαινομένους καὶ εἰς ἔβρον ἐξηνηγεμένους διὰ τὴν ἀθροάσιον
 εὐπορίαν. εἰς τοσαῦτον δὲ ἀπονοίας καὶ τόλμης ἦλθον, ὥστε
 καίτοι τὰ δεινότερα τολμῶντες, σταυρὸν ἐκ τῶν ἱερῶν ἀδύ-
 των ἀρπάζοντες, ἐχρῶντο ὡσπερ σημαία καὶ ὑπὸ τοῦτο ἐλε-
 γον στρατηγεῖσθαι, οἳ τῷ πολεμίῳ μᾶλλον τοῦ σταυροῦ ἀγό-
 C μνοι. καὶ εἴ τις πρὸς τινα ἔκ τινων ἰδίων ἐγκλημάτων διε- 15
 φέρετο, τὸν σταυρὸν ἀρπάζων, ἐχώρει κατὰ τῆς οἰκίας, ὡς
 δὴ τοῦ σταυροῦ κελεύοντος. καὶ ἦν εὐθύς ἀνάγκη ἐκ θεμέ-
 λίων ἀνεσπᾶσθαι, ὄρμῃ τε ἀλογίστῳ καὶ κέρδους ἐπιθυμίᾳ
 τοῦ δήμου ἐπαμένου. ἐπὶ δύο μὲν οὖν καὶ τρισὶν ἡμέραις
 ἡ Θεσσαλονίκη ὡσπερ ὑπὸ πολεμίῳ ἐδδοῦτο, καὶ οὐδὲν ἦν ὅτι 20
 μὴ τελοῦμενον ὠρᾶτο τῶν ἐπὶ ἀλώσει γινομένων πόλεων. οἳ τε
 γὰρ κρατήσαντες νύκτωρ καὶ μεθ' ἡμέραν κατὰ συστάσεις δι-
 ἰόντες, βοαῖς ἐχρῶντο καὶ ἀλαλαγμοῖς καὶ τὰ τῶν ἐαλωκότων

ἦγον τε καὶ ἔφερον· καὶ οἱ νενικημένοι στένοντες ἐν ἀδύτοις Α. C. 1342
 κατεκρύπτοντο, ἀγαπητὸν ἠγούμενοί, ὅτι μὴ αὐτίκα ἀποθνή-
 σκωσιν. ἐπεὶ δὲ, ὧν ἔδει διεφθαρμένων, παύσαιτο ἡ ταραχὴ,
 οἱ Ζηλωταὶ αὐτίκα ἐκ πενεστάτων καὶ ἀτίμων πλούσιοι καὶ
 5 περιφανεῖς γεγεννημένοι, πάντα ἦγον δι' ἑαυτῶν, καὶ τοὺς μέ- D
 σους μετήρσαν τῶν πολιτῶν, ἢ συνασχημονεῖν ἀναγκάζοντες
 αὐτοῖς, ἢ τὴν σωφροσύνην καὶ τὴν ἐπιείκειαν ὡς Καντακου-
 ζημισμὸν ἐπικαλοῦντες. ἐν Θεσσαλονίκη μὲν οὖν τοιαῦτα ἐτε-
 λείτο. πρωτοστράτῳ δὲ ἐπεὶ μετὰ τῆς στρατιᾶς καὶ τῶν

21.

Δούκας, Βυζαντινοτουρκική Ιστορία

Βλ. V. Grecu (ed.), *Ducas, Istoria turco-bizantina (1341-1462)* [Scriptores Byzantini 1],
Bucarest 1958, XXXVI 1-6, σ. 315.1-319.33

Πρβλ. Καρπόζηλος, *Βυζαντινοί ιστορικοί και χρονογράφοι*, τ. Δ', σ. 270-298 (κείμε.-σχόλ.)

**ΟΠΩΣ ΥΠΕΔΕΞΑΤΟ Ο ΒΑΣΙΛΕΥΣ ΤΟΝ ΚΑΔΔΗΝΑΛΙΟΝ ΤΟΥ ΠΑΠΑ ΚΑΙ ΠΕΡΙ
ΤΗΣ ΑΝΑΓΝΩΣΕΩΣ ΤΟΥ ΟΡΟΥ ΤΗΣ ΕΝΩΣΕΩΣ ΕΝ ΤΗ ΜΕΓΑΛΗ ΕΚΚΛΗΣΙΑ**

XXXVI 1-3

DUCAS : ISTORIA TURCO-BIZANTINA

315

XXXVI. Οἱ δὲ τῆς Πόλεως, ἔλθομεν δὴ καὶ ἐπ' αὐτὴν καὶ ἴδομεν, τίς ἢ φροντίς αὐτῶν καὶ ἡ μέριμνα τοῦ διασώσασθαι τὴν πόλιν ἐκ χειρὸς τοῦ Ναβουχοδονόσορος. Ὁ βασιλεὺς ἦν στείλας ἐν Ῥώμῃ προλαβὼν, αἰτῶν βοήθειαν καὶ ὅπως συντεθῶσιν τῇ ὁμοσίᾳ καὶ ἐνώσει τῇ γενομένῃ ἐν Φλωρεντία καὶ λάβῃ τὸ μνημόσυνον ὃ πάπας ἐν τῇ Μεγάλῃ Ἐκκλησίᾳ· καὶ ὁ πατριάρχης Γρηγόριος ἐπα- 5
νελεύσεται ἐν τῷ θρόνῳ αὐτοῦ· καὶ μετεκαλεῖτό τινας ἀφικέσθαι τῶν τοῦ πάπα, ὅπως εἰρηνεύσῃ τὴν ἄσπονδον ἐχθρὰν τοῦ σχίσματος. Ἔστειλε δ' ὁ πάπας τὸν καδδηνάλιον Πολωνίας, τὸν ποτε ἀρχιεπίσκοπον Ῥωσίας Ἰσιδώρον, ἄνδρα συνε- 10
τὸν καὶ σώφρονα καὶ πεπαιδευμένον ἐν δόγμασιν ὀρθοῖς, Ῥωμαῖον τὸ γένος καὶ αὐτὸν ἕνα τῆς ἐν Φλωρεντία συνόδου ὑπάρχοντα πατέρα τίμιον, ὡς ὁ λόγος φθά- 10
σας ἐδήλωσε. Καὶ ἐλθόντος ἐν τῇ νήσῳ Χίῳ μετὰ νηὸς μεγίστης τῶν Γενουιτῶν 253b
ἐποίησεν ἡμέρας ἱκανάς, ἕως οὗ οἱ ἔμποροι τῆς νηὸς πραγματεύσονται καὶ δώ-
σωσι τὰ χρεῖά τῃ καὶ λάβωσι τὰ ζητούμενα, ἀναμένοντες καὶ ἑτέραν ναῦν, ἥτις
ἔμελλε συμπλέειν ἄχρι Καφᾶ. Ὁ καδδηνάλιος οὖν ἔχων μεθ' αὐτοῦ τῶν Ἰταλῶν
ἄχρι πεντήκοντα, ἐρόγευσε καὶ ἑτέρους πλείστους ἐκ τῆς Χίου Λατίνους. Καὶ 15
δὴ φανεῖσα ἡ ἐκδεχομένη παρ' αὐτῶν ναῦς, ἐξῆλθον ἐκ τῆς Χίου καὶ πρὸς Κων-
σταντινούπολιν ἔπλευσαν καταντήσαντες ἐν αὐτῇ τὸν Νοέμβριον μῆνα τοῦ,
ἑξακισχιλιοστοῦ ἑνακωσιοστοῦ ἐξηκωστοῦ πρώτου ἔτους.

2. Καὶ ὁ βασιλεὺς δεξιῶς ἀποδεξάμενος καὶ τιμήσας, ὡς ἔπρεπεν, ἦλθον 20
εἰς τοὺς τῆς ἐνώσεως λόγους, καὶ εὐρών τὸν βασιλέα εἰς τοῦτο κατανεύσαντα
καὶ μερικὸς τῶν τῆς ἐκκλησίας. Τὸ πλεῖστον οὖν μέρος τοῦ ἱερατικοῦ καὶ μο-
ναχικοῦ τάγματος, ἡγοῖμενοι, ἀρχιμαδριταί, μονάζουσαι, — τί λέγω τὸ πλεῖ-
στον; παρεκίνησάν με γὰρ αἱ μονάστριαι εἰπεῖν καὶ γράφειν· οὐδεὶς ἐξ ἀπάν-
των· καὶ αὐτὸς ὁ βασιλεὺς πεπλασμένως κατένευσεν. Πλήν ἐλθόντες οἱ φαινό- 25
μενοι κατὰ τὸ δοκοῦν τῆς ἐνώσεως ἐν τῇ Μεγάλῃ Ἐκκλησίᾳ, ἱερεῖς τε καὶ διά-
κονοι τῶν τοῦ κλήρου καὶ ὁ βασιλεὺς σὺν τῇ συγκλήτῳ, ἐβούλοντο κοινῇ ὁμοσίᾳ
λειτουργῆσαι Θεῷ καὶ ἀποδόσαι τὰς εὐχὰς ἀδόλω γνώμη.

3. Τότε τὸ σχισματικὸν μέρος ἐλθὼν ἐν τῇ μονῇ τοῦ Παντοκράτορος ἐν
τῇ κέλλῃ τοῦ Γενναδίου, τοῦ ποτε Γεωργίου σχολαρίου, ἔλεγον αὐτῷ· „Καὶ ἡμεῖς

τί ποιήσωμεν:“ — Αὐτὸς δὲ ἐγκλεισθεὶς καὶ χάριτην λαβὼν καὶ γράψας τὴν γνώμην αὐτοῦ, διὰ τῆς γραφῆς ἐδήλου καὶ τὴν συμβουλήν. Τὰ γραφέντα οὖν ἐδή- 254b
λόνον οὕτως: „Ἄθλιοι Ῥωμαῖοι, εἰς τί ἐπλανήθητε καὶ ἀπεμακρύνετε ἐκ τῆς
ἐλπίδος τοῦ Θεοῦ καὶ ἠλίπισατε εἰς τὴν δύναμιν τῶν Φράγγων καὶ σὺν τῇ Πόλει,
ἐν ἧ μέλλει φθαρῆναι, ἐχάσατε καὶ τὴν εὐσέβειάν σας; Ἰλεῶς μοι, Κύριε· 5
Μαρτύρομαι ἐνώπιόν σου, ὅτι ἀθῶός εἰμι τοῦ τοιούτου πταίσματος. Γινώσκετε,
ἄθλιοι πολῖται, τί ποιεῖτε; Καὶ σὺν τῷ αἰχμαλωτισμῷ, ὃς μέλλει γενέσθαι εἰς
ἡμᾶς, ἐχάσατε καὶ τὸ πατροπαράδοτον σέβας καὶ ὁμολογήσατε τὴν ἀσέβειαν·
Οὐαὶ ὑμῖν ἐν τῷ κρίνεσθαι.“ — Ταῦτα καὶ ἕτερα πλείω γράψας καὶ εἰς τὴν
θύραν τοῦ κελλίου αὐτοῦ προσηλώσας, ἐκλείσθη ἔνδον καὶ ὁ χάριτης ἀνεγινώ- 10
σκετό.

4. Τότε αἱ δοκοῦσαι καθαραὶ καὶ εἰς Θεὸν ἐν ὀρθοδοξίᾳ σχολάζουσαι
μονάστριαι κατὰ τὸ δοκοῦν αὐταῖς καὶ τὸν αὐτῶν διδάσκαλον Γεννάδιον, ἄκα-
σαι σὺν τοῖς ἡγουμένοις καὶ πνευματικοῖς καὶ λοιποῖς ἱερεῦσι καὶ λαϊκοῖς τὸ ἀνά-
θεμα ἐξεβόησαν καὶ τὸν ὄρον τῆς συνόδου καὶ τοὺς στέρξαντας καὶ στέργοντας 15
καὶ μέλλοντας στέρξαι ἀναθεμάτισαν. Ὁ χυδαῖος οὖν καὶ ἀγοραῖος λαὸς ἐξεληθόν-
τες ἐκ τῆς αὐλῆς τοῦ μοναστηρίου, ἐν καπηλείοις κρατῶντες ἐν χερσὶ τὰς φιά-
λας πλήρεις ἀκράτου ἀναθεμάτιζον τοὺς ἐνωτικούς, πίνοντες εἰς πρεσβείαν τῆς
εἰκόνης τῆς Θεομήτορος καὶ παρακαλοῦντες αὐτὴν τοῦ γενέσθαι προστάτης καὶ 255b
ἄρωγός τῆς πόλεως ὡς ποτε κατὰ τοῦ Χοσροῦ καὶ τοῦ Χαγάνου καὶ κατὰ Ἀρά- 20
βων, οὕτω καὶ νῦν κατὰ τοῦ Μεχέμετ. „Τὴν γὰρ Λατίνων οὔτε βοήθειαν οὔτε
τὴν ἔνωσιν χρῆζομεν. Ἀπέστω ἀφ’ ἡμῶν ἢ τῶν ἀζυμιτῶν λατρεία.“ —

5. Οἱ δὲ ἐν τῇ Μεγάλῃ Ἐκκλησίᾳ ἀθροισθέντες χριστιανοὶ δέησιν πρὸς
τὸν Θεὸν ἐκτενῆ ποιήσαντες καὶ τοὺς λόγους τοῦ καθδηναλίου ἐνωτισθέντες ἔστερ-
ξαν τὸν τῆς ἐνώσεως ὄρον καὶ αὐτοὶ μετὰ συμφωνίας, ὡς ὅτι, παρελθούσης τῆς 25
περιστάσεως τῶν Τούρκων καὶ γαλήνης γενομένης, καθίσαντές τινες τῶν ἔλλο-
γίμων ἴδωσι τοὺς ὄρους καί, εἰ ἔστι, τι τὸ μὴ τελέως ὀρθοδοτομοῦν, διορθώσωσι.
Ἐν τῇ συμφωνίᾳ οὖν αὕτη ἔστερξαν τοῦ γενέσθαι λειτουργίαν κοινήν ἐν τῇ
Μεγάλῃ Ἐκκλησίᾳ· τελεσθεῖσα παρὰ Ἰταλῶν καὶ Γραικῶν καὶ μνημονεύσαντες
τὸν πάπαν Νικόλαον ἐν τοῖς διπτύχοις καὶ τὸν ἐξόριστον πατριάρχην Γρηγόριον, 30
τὰ τῆς ἱεῤῥᾶς μυσταγωγίας ἐπληρώθη ἐν μηνὶ Δεκεβρίῳ β’ τοῦ ἑξακισχιλιοστοῦ

ἐνακοσιοστοῦ ἐξηκοστοῦ πρώτου ἔτους. Ἦσαν δὲ καὶ πολλοί, οἱ οὐκ ἔλαβον προσφορὰν ἀντιδώρου ὡς βδελυκτὴν θυσίαν τελεσθεῖσαν ἐν τῇ ἐνωτικῇ λειτουργίᾳ. Ὁ δὲ καθδηνάλιος ἀνιχνεύων πᾶσαν καρδίαν καὶ πάντα σκοπὸν τῶν Γραικῶν, οὐκ ἐλάνθανον γὰρ τὰ μαγγανεύματα καὶ αἱ ἀπάται τῶν Γραικῶν αὐτῷ, ἀλλ' ὡς τοῦ αὐτοῦ γένους ὦν σὺν ὀλίγῃ ὀρμῇ, ἔσπευδε βοηθῆσαι τῇ Πόλει καὶ ἤρκει αὐτὸ πρὸς ἀπολογίαν τῷ πάπα, ὅσον γέγονεν· τὸ δὲ πλεόν ἀνετίθειτο τῷ Θεῷ τῷ πάντα οἰκονομῶντι πρὸς τὸ συμφέρον.

6. Ἄλλ' ὁ λαὸς ὁ ἀπηγῆς καὶ μισόκαλος, ἡ ῥίζα τῆς ὑπερηφανείας, ὁ κλάδος τῆς κενοδοξίας, τὸ ἄνθος τῆς ὑψηλοφροσύνης, ἡ τρυγία τοῦ γένους τῶν Ἑλλήνων, ἡ καταφρονοῦσα τὰ γένη τῶν ἀνθρώπων καταφρόνησις ἀληθινὴ πάντα τὰ γενόμενα ἐλογίζοντο ὡς μὴ γενόμενα. Ἔλεγον οὖν ὀμιλοῦντες οἱ τῆς ἐνώσεως τοῖς σχισματικοῖς· „Ἀφετε ἴδωμεν, εἰ ἐξᾶραι ὁ Θεὸς τὸν ἐχθρὸν τοῦτον τὸν ἀντιστάμενον ἡμῖν, τὸν μέγα δράκοντα τὸν καυχώμενον ἄρδην καταπιεῖν τὴν πόλιν, καὶ τότε ὄψεσθε, εἰ τοῖς ἀζυμίταις ἡμεῖς ἐνωθῶμεν.“ — Ταῦτα λέγοντες οὐκ ἔγνωσαν οἱ ἄθλιοι, ὅτι οἱ τοσοῦτοι ὄρκοι ἕνεκα τῆς συστάσεως καὶ ὁμονοίας τῶν χριστιανῶν, ἤγουν τῶν ἐκκλησιῶν, ἢ ἐν τῷ Λουγδούνῳ γενομένη σύνοδος ἐν ταῖς ἡμέραις τοῦ πρώτου Παλαιολόγου, ἢ ἐν Φλωρεντίᾳ γενομένη σύνοδος ἐν ταῖς ἡμέραις τοῦ ὑστάτου τῶν βασιλέων Παλαιολόγων, καὶ νῦν ἐν τῇ θείᾳ καὶ ἱερᾷ μυσταγωγίᾳ αὕτη οἱ γενόμενοι σὺν ἀφορισμοῖς ἀλύτοις ἐπ' ὀνόματι τῆς Ἁγίας Τριάδος μέλλωσιν ἐξᾶραι τὸ μνημόσυνον αὐτῶν ἐκ γῆς καὶ σὺν αὐτοῖς τὸ τῆς Πόλεως. ὦ ἄθλιοι, τί κενὰ μελετᾶτε ἐν ταῖς καρδίαις ὑμῶν; Ἴδοῦ, οἱ ἱερεῖς σου καὶ αἱ ἱερεῖαι καὶ οἱ μοναχοὶ σου καὶ οἱ νεακόροι καὶ αἱ νεακόραι, οἱ οὐκ ἤθελον κοινωνῆσαι τοῦ ἀχράντου σώματος καὶ αἵματος ἐκ τῶν χειρῶν τῶν ἱερέων τῶν Γραικῶν τῶν ὑπουργούντων τὰ θεῖα κατὰ τὴν ἐκκλησιαστικὴν τῆς ἀνατολῆς παράδοσιν, λέγοντες μεμιασμένα ὑπάρχειν καὶ „οὐκ εἰσὶ χριστιανικά,“ καὶ τὴν εὐλογίαν τῶν ἱερέων ἀποφεύγοντες καὶ τοὺς ναοὺς βωμοὺς καλοῦντες, αὖριον ἐν χερσὶ τῶν βαρβάρων παραδοθήσονται καὶ μιανθήσονται καὶ μολυνθήσονται καὶ ψηγὴν καὶ σῶμα. Εἶδον ἐγὼ οἰκείους ὄμμασιν μονάστριαν καὶ τὰ θεῖα λόγια μεμυημένην οὐ μόνον κρεωφαγοῦσαν καὶ ἄμφια τῶν βαρβάρων τῷ σώματι περιφέρουσαν, ἀλλὰ καὶ τῷ ψευδοπροφήτῃ θυσίαν φέρουσαν καὶ τὴν ἀσέβειαν ἀνεπαισχύντως ὁμολογοῦσαν. Ἄλλὰ τί τὸ ποιῆσάν με πηδῆσαι πέντε μηνῶν διάστημα; Αὖριον γὰρ κἀκεῖνο καὶ παρὰ πόδας σταθήσεται καὶ μετ' οἰμαγῶν λεχθήσεται.